UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Margarita Philosophica cu[m] additionibus nouis

Reisch, Gregor

Basilee, 1517

VD16 R 1040

Nonus Originem primordiale[m] [et] productione[m] omniu[m] reru[m] naturaliu[m] ta[m] simpliciu[m] q[uod] mixtaru[m] explanat. Alchimie p[er]teres principia [et] auctores co[m]memora[n]s/ lechmistas ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-30660

Visual Library

Liber Nonus. De origine rerum naturaliū. De difficultate huius ꝑtis phie. Ca. I. Diſ.

M Iro breuitatis ordine dum naturā definis: definitionis particu-
las ſingulas/ſingula queq (vti ſpoponderas) rerum natnraliū
principia cauſas atq elementa/inſuper mutationis ſpecies/ et
que ad has neceſſarie ſunt ſunt tꝑis et loci ꝯditiones: breuibus q̄dem/ſed pre-
gnantibus ſententijs explicaſti. Nunc itaq ꝓmiſſoꝝ ordo expoſtulat: vt ad
modum quo cuncte vniuerſi ſpecies in eſſe ꝓdeant ac perſiſtant particulari⁹
deſcendas. Mag. Omniū vniuerſi ſpecierū primordia particularius deſcri-
bere/nō eſt inuentionis humane: ſed donū eius qui omnia verbo virtutis ſue
ex nihilo creauit. Hoc donū ſapiens ſe a deo accepiſſe commemorat dicens: Sap. vij.
Ipſe enim dedit mihi horum ſcietiā veram que ſunt: vt ſciam diſpoſitionē or-
bis terrarū: et virtutes elementorū: initium et conſummationē et medietatē
temporum: viciſſitudinū permutationes et ꝯſummationes temporū: et morū
mutationes: diuiſiones temporū: anni curſus et ſtellarū diſpoſitiones: natu-
ras animaliū et iras beſtiarum: vim ventorū/et cogitationes hoīm: differē-
tias virgultorum et virtutes radicū. et quecunq ſunt abſconſa et improuiſa
didici. Sed vnde didicerit oſtendit dicēs: Omniū enim artifex docuit me ſa-
pientiā. Qui vero id aggredi ꝓprijs viribus conati ſunt/defecere: ⁊ poſt la-
bores innumeros/non tam certa q̄ diuerſa poſteris legenda conſcripſerūt:
quorum multitudo ſi in vnū congeſta fuerit/rudem animū deſperationis ia-
culo confoſſum/inanem/ieiunū/aridumq retrocedere compellit. et dum al-
ter alterius ſententias aut veritatis amore (quod rariſſimū eſt) aut arrogā-
tie inuidieq ſtimulis agitat⁹ (quod plurimū fieri ſolet) carpit: lectorē quem
iuuare debuit/ab eo cognitionis gradu quē non ſine ſudore conſcenderat deij-
cit. Fitq vt nobiliores ſcientie anilium fabularū numero ſupputate: ꝓfeſſo-
res ſuos non (vt olim) laudibus efferant/ſed contumelia affectos delyros ex-
hibeant. Diſ. Manifeſta quidem hec. Sed nec mihi horū diſceptationes
cure erunt ſi pauca haurire poſſum: quibus animū meum ſimul et oblectare
et ad altiora conſcendentem fulcire valeam. laborem igit̄ iſtum ſubire haud
graueris velim.

De origine: ratione: nomine: et numero elementorum. Capitulum II Magi.

O Reator omniū deus glorioſus volens res ab eterno cognitas ꝓdi- Geñ. I.
re in eſſe/earundem vnam in principio materiā informem creauit:
quam vt premiſimus Moſes terrā inanem et vacuam/ abyſſum et
aquam: Anaxagoras vero chaos confuſum appellat: ex quo vt idem aſtruit
diuino superueniēte intellectu/quattuor prodiere elementa: que omniū mix-
torum de quibus nunc agimus/ materialia ſunt principia. Ex his enim mu-
tua actione nunc elementorum partes: nunc mixtorū diuerſe ſpecies erūpunt
Primum aūt de illis: de iſtis vero poſterius diſſerendum. Prius aūt que ele-
menta et horū naturas cōmemorare oportet. Diſ. Sane. Mag. Elemen-
ti definitionē a philoſopho. 5. meths. dilucidatā ſi attendimus: non multa/ Ariſtoteles
ſed vnum tm̄ elementū inueniemus. ait enim: Elementū eſt ex quo aliquid Elementum.
cōponit̄ primo in exiſtēte indiuiſibili ſpecie in aliā ſpeciē: tale aūt q̄d aliud

eſt/niſi prima omniū materia:que cū non ſit ex ſpecie/hoc eſt forma: in ſpeciem.i.formā diuidi neſcit. Cetere definitionis partes lib.1.ca.de materia enodate ſunt.

Elemēta quattuor ſunt.

Extento aūt vocabulo quattuor ſunt que elementa vocant: ignis/aer/aqua et terra:quoꝝ quodlibet in materiā et ſpeciem ſiue formā reſolui poteſt. Sunt enim eadem principia reſolutionis et cōpoſitionis. Horum in vniuerſo ordinē/diſtinctionē naturaſq; lib.7.cum de aſtronomia nobis ſermo eſſet/explanauimus. Hic autem ipſa in qualitatibus primis et ſecundis et communicare et et differre noſſe operepreciū eſt.

Qualitates prime q̄ttuor.

De q̄litatibus primis et ſecūdis. Ca.iij. Di.

Qualitates prime que ſunt? Mag. In genere tangibiliū (de q̄bus ad preſens ſermo eſt) ſunt calidum/frigidū/humidum et ſiccū. Harum prime actiue/relique vero paſſiue dicunt:eo ꝙ iſte maioris actiuitatis et reſiſtentie minoris:ille aūt econtrario actiuitatis minoris et reſiſtentie ſunt maioris. Omnes tū ſuo modo et agūt et patiunt. Di. Si habes harum deſcriptiones addas.

Calidum

Mag. Calidum eſt quod homogenia.i. entia eiuſdem nature congregat:et etherogenia.i. diuerſarū naturarū entia ſegregat. Vñ ſi pugillus minere auri igni tradat/actione caloris auri partes confluunt:⁊ ab his cupri portiones ſeparant. Huius eſt materiā ad generationē mouere.

Frigidum.

Frigidum homogenia etherogenijs conglutinat. vñ hyemali tp̄e lapidem/terrā/aquam/lignūue in vnum congelata conſpicis. Huius eſt materiam motam in ſuis perfectionibus ſiſtere.

Humidum.

Humidum termino proprio male alieno aūt bene terminatur. vñ aqua in terminis ſuis non quieſcit: ſed donec continentis latera contingat fluit:et his ex omni parte coniūgitur. Hoc in aere etſi ſit verius/non tū manifeſtius. Huius eſt formarum figurarūq; impreſſiones facile recipere.

Siccum

Siccum termino proprio bene claudit/ alieno aūt male terminatur. vnde lapis aut terra in ſuis terminis ſtabilit:continentis autem lateribus nō omni parte coniungitur. Huius eſt formarū configurationes conſeruare. Diſ. Qualitates ſecunde que ſunt? Mag. Que a predictis generationis originē accipiunt. quaꝝ decē annumerabimus:ad quas ſi q̄ alie ſunt reduci poſſunt.

Qualitates ſecunde decē.

Sunt aūt he lubricū/aridū/groſſum/ſubtile/ durū/molle/aſperū/lene/graue/et leue. Diſ. Num et colores q̄litates ſunt? Ma. Colores/ſoni/ſapores/odores/⁊ cetere q̄bus in cathegorijs determinatum eſt/qualitates quidem ſunt:ſed de genere tangibiliū non ſunt.

De qualitatibus elementorū et eorum tranſmutationibus. Capitulum. IIII. Diſ.

Nunc quas noſſe oportet elementorū in qualitatibus conuenientias et differentias edicito. Magiſter. Vnumquodq; elementorum ex primis qualitatibus duas continet:quarum primā ſibi in ſummo (per naturam poſſibilem) determinat. Vñ ignis calidus eſt et ſiccus: aer humidus et calidus:aqua frigida et humida:terra ſicca et frigida. Et inter hec ignis calidior:aer humidior:aqua frigidior:et terra comprobat ſiccior.

Ambroſi⁹. in hexa.li.3.c.4.

Et rurſus ignis in calore aeri:in ſiccitate vero terre ſymboliſat.i. conuenit: in vtraq; aūt aque opponitur. Aer in calore igni/in humiditate aque cōgruit: et in vtraq; a terra ſecernit. Aqua in humiditate aeri/in frigore terre copu-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

latur. in vtraqꝫ vero igni diſiungit̄. Terra in frigore aque/ in ſiccitate igni ſi-
mulatur: in vtraqꝫ aeri contraria reperit̄. Diſcipulus. Symbola itaqꝫ ſunt
ignis et aer in caliditate: ignis et terra in ſiccitate: aer ⁊ aq̄ in humore: aqua
et terra in frigore. non ſymboliſantia vero ſunt ignis et aqua/ aer et terra.
Magiſter. Scite concludis. In his autem transmutatiōis ordo talis eſt. In
ſymbolis quidem tranſitus fit facilior: in non ſymbolis autem difficilior. et
hoc tunc verum eſt dum reſiſtentiam attendimus. In his enim vna qualita-
tum: in illis autem ambe reſiſtunt. Si autem actiuitatem conſiderabimus:
vtrobiqꝫ eiuſdem facilitatis tranſitū inueniemus. nam in ſymbolis vna tm̄
qualitatum agit: ſic et vna ſolum reſiſtit. In non ſymbolis vero et due agūt/
et due reſiſtunt: vt ignis ſiccitate agit in aerē. et aer humiditate reſiſtit: ignis
caliditate et ſiccitate agit in aquam: et aqua frigore et humore obſtat. Qua-
litatum vero alterationes/ et formarum ſubſtantialium generationis ordinē
in ſuperioribus tetigimus. Ratione autem ſecūdarum qualitatum/ que ſunt
groſſum et ſubtile/ hoc intereſt. vt ex vno pugillo elementi groſſioris decem
generentur pugilli elementi proxime ſubtilioris. vnde fit vt ex vno pugillo
terre generent̄ decem pugilli aque: et ex vno aque decē aeris: et ex vno aque
decem aeris: et ex vno aeris decem ignis. Sic ex vno pugillo terre centum ae
ris/ et mille ignis generantur. nec tamē de materia plus ſub vno pugillo ter-
re ꝙ ſub decem aque/ centum aeris aut mille ignis continetur. vnde ſi elemē
ta de materia eque participant: et dicto ordine in raro et denſo ſe excedunt:
ſpheram terre a ſphera aque in decupla/ a ſphera aeris in centupla/ a ſphe-
ra autem ignis in millecupla quantitate ſuperari neceſſe eſt. Hac via/ adiun
ctis his que libro ſeptimo de orbium celeſtium diſtantia poſita ſunt/ totius
machine mundi mirabilem quantitatem imaginabimur. Nam vt ait diuus
Auguſtinus libro vndecimo de ciuitate cap. 4. Viſibilium omnium maxim⁹
eſt mundus: inuiſibilium deus. Et libro duodecimo: Maximum mirabilium
eſt mundus. Diſcipulus. Facile his aſſentio. Sed quo pacto aerē aqua hu-
midiorem accipiendum ſit/ nondum video. aqua equidem ſicca humectat et
ignem extinguit. Aer vero et humida exiccat et humida conſeruat. Magi
ſter. Hec ita eſſe non eſt qui heſitet. ſed ſunt qui cauſas querunt. Qꝫ enim hu-
mida in aere exiccari conſpicimus: non ab aere/ ſed vento (qui eſt exhaltatio
calida et ſicca) et ſtellarum luce euenit. aer autem ab his ſeiunctus humectat
et plus quidem intrinſecus ꝙ aqua: propter ſui penetrabilitatem. Aqua au-
tem magis extrinſecus humectat: propter denſitatem. virtus enim vnita for
tior eſt. Unde ſi decem pugilli aeris in quantitatem vni⁹ pugilli aque rēda-
cte per condenſationē fuerint: magis humectabunt/ ꝙ aque pugillus: et ignē
extinguerent: quem iam propter raritatem conſeruant. Eſt tamen preter hec
in aere vnctuoſitas ignis paſcitiua. Diſci. Sic fortaſſe calor ignis in ſphe
ra ſua corpus ſi quod aſcenderet facile non exureret. Sed hec miſſa facien-
tes/ ad mixta ſermonem vertamus.

Elemēta ſym bola/ non ſym bola

Elementorū tranſmutatio

Elementorū proportio in qualitate

Auguſtinus

Quō aer eſt humidior ꝙ aqua.

De mixti productione. Cap. V. Mag.

Sicut vnum elementū in aliud tranſmutatur: ſi id quod agit paſſum
in ſubſtantia et virtute multum excedat: ſic ex concurſu multorum
elementorum mutua ſeſe actione alterantium mixtum generatur:

in quo elementorū et qualitatibus et formis ſubſtantialibus deficientibus/
materie confluunt:et mixtionis formā ſubſtantialem cū ſuis qualitatibus re
Forma mixti cipiunt. Eſt autem hec forma elementorum formis actualior atq; perfectior/
formarum elementarium perfectiones in ſe complicans:quam et qualitates
qualitatibus elementorum ꝯſimiles/ſed et perfectiores ꝯſequunt. per quas
Mixtionis de etiā actiones ſimiles actionibus elementorū ꝓducit. Ex his mixtionis defi-
finitio. nitio manifeſta eſt/cum dicit:Mixtio eſt miſcibiliū alteratorꝫ vnio. Patet
In mixto quō amplius elementa in mixto nō permanere formaliter:nec ineſſe intenſo/ nec
ſint elementa. remiſſo:ſed virtualiter ad ſenſum datū. Similiter et materialiter manet: cū
Qualitates materia mixti ex materijs elementorū ſit aggregata. Animaduertendū aūt
virtuales. preter qualitates actuales in mixto/alias quas virtuales dicūt reperiri: nō
aūt in elementis. vñ piper virtualiter eſt calidum:et plumbū frigidum. He
qualitates ſecunde/qualitates ꝓprias mixti/ aut verius ipſas formas ſub-
ſtantiales mixtorū ꝯſequunt:et (vt aiunt q̄dam)ab influentijs celeſtibus ſe
creta actione innaſcunt. Hinc herbas/gēmas precioſas:ſimiliter et metalla
Hermes principalioribꝰ ſtellis fixis et erraticis Hermes trimegiſtes aſcripſit. Has
Raymundus. etiā Raymundus Lulij in lapidario ſuo excipere in prediſpoſitas materias
edocet. Sunt etiā qui oīm terrenaſcentiū ſpeciales celi ſtellas eſſe volūt. Eni
Job. xxxviij. ꝙ in Job legitur: Nunquid noſti ordinem celi:et pones rationes eius in ter-
ra? Que vtiq; ꝯcedi pñt iuxta ea que li. 7. de aſtrologia diſputata ſunt. Di.
Mixtū nō ge Herbis gēmiſq; occultas ineſſe virtutes vulgatū eſt ꝓuerbiū. ſed dic queſo
neraē ex ele- ſi ex vno elemento mixtū generari poſſit. Mag. Nequaq̄:ſi dicta ſane intel
mento. lexeris. Accedit ad hoc quod ait philoſophus: Mixta ex eiſdem nutriri ex q̄
26.q.5.nec mi bus contingit ea generari. omnia aūt elementis non vno tm̄/ſed pluribꝰ pa-
rum ſci manifeſtū eſt. Diſ. Cur dicis manifeſtum:cujus ad ſenſum patet oppoſi
Ariſtoteles tum in piſce: qui in ſolo viuit et nutriē elemento aque? Mag. Que apud nos
eſt aqua/elementū non eſt:ſed mixtū. nam et in diſtillatione ab eo terreſtrei-
tas facile ſeparaē. cui et vnctuoſitas quedā aerea admixta conſpicitē. et eidē
Gen. 1. ignis quiddā ineſſe haud ambigiē. pars aūt aque predominaē. Ideo ſcriptu-
ra ſacra piſces de aqua ꝓductos cōmemorat dicens: Producant aque repti-

Augu. lib. 22.
de ciui. dei. le anime viuentis. Salamandra quoq; etſi in igne viuere poſſit: vt recitat
Plinius. Auguſtinꝰ de ciuitate dei. ab igne tñ non paſciē:ſed vt quibuſdam viſum eſt/
de rore celi/aut imbre nutriē. Et vt Plinius teſtaē lib. 10. ſpeculi naturalis/
aīal eſt lacerte figura:ignē tactū vt glacies extinguit. De plātis aūt q̄ ſine
ꝑacēte ſemine ex nuda terra pullulare cernimꝰ/poſt hac latiꝰ ꝓquirendū.

De diſtinctione mixtoꝝ ⁊ mixtis prime ⁊ ſecūde cōpoſitionis. Ca. VI Magiſter.

ET ſi omniū mixtorū principia vniuerſalia ⁊ remotiora eadē ſint: illis tñ alia ⁊ alia ꝓportione cōcurrētibꝰ diuerſa mixta efficiunt: q̄rū etiā nōnulla / alijs mixtis ꝑfectioribꝰ cauſe ꝓpinquiores exiſtunt: Et vt clarius que dicēda ſunt capias: mixtoꝝ diuerſitatē ſex generibꝰ enodabimus. Primū autē ea que p̄me cōpoſitionis cenſent. Diſci. Que ſunt hec? Magi. Vapores ⁊ exhalatiōes virtute ſolis ⁊ alioꝝ aſtroꝝ ex terra ⁊ aqua alijſue corporibus reſolute: quas tñ nōnulli phoꝝ quintū elementū / mediū inter aerē ⁊ aquā opinati ſunt. In eo hec duo differūt. nam vapor calidus eſt ⁊ humidus. vt eſt fumus tp̄e pluuiali de montis vertice aſcendens. Exhalatio aūt calida eſt ⁊ ſicca: vnctuoſa tñ humiditate nōnunq̄ imbuta: vt eſt vētus in ventre aīalis generatꝰ. Rurſus aūt ſi iſta alterata fuerint / multorū ⁊ in aere ⁊ terra apparētiū cauſe erūt. Diſci. Quot? Magi. Impreſſionū ignitarū / aquoſarū / ⁊ medio modo ſe habentiū. Ignitarū quidē: vt ſunt ignis ꝑpendicularis: candela accēſa: lancea ardēs: ſcintille euolātes: a ſubaſcendēs: a ſubdeſcendēs: capre ſaltātes: ſtelle cadētes: ignis p̄cedens: draco volans: ⁊ que ſunt huiuſcemodi nature. Aquoſarū aūt / vt ſunt grando / grandule / nix / pluuia / pruina / ros / fontes / ⁊ flumina. Medio modo ſe habere vident / ventus ⁊ terremotus. Hec omnia (ſi vapores ⁊ exhalatiōes genus p̄me cōpoſitiōis cōſtituūt) in genere ſecūde cōpoſitionis locabimus: nam de horum ordine ⁊ generationis modo potius q̄ de eſſentiali diſtinctione tractabimus.

Mixta prime cōpoſitionis

Vapor

Exhalatio

Impreſſionū diſcretio.

De materia efficiente et locis impreſſionū ignitarum Capitulū VII Diſci.

DE ignitis igitur primū te abſoluas. Magiſter. Ignitarū impreſſionū materia eſt exhalatio: cauſa effectiua calor inflāmans. locus aūt regio aeris. quā tribus interſticijs diuiſam accepimus: que ſūt ſupremū / mediū ⁊ infimū. Diſci. Supremū qd̄ dicis? Magi. Illam aeris partē que igni eſt vicina ⁊ cōtigua: tranquilla: ab igne ⁊ ſtellis: calida / pura / rara / ⁊ lucida ad motum ignis (vnde ⁊ magis caleſit) circūducta. ⁊ hec pars aeris eſtus dici ſolet. ibi nec venti: nec pluuia: vt experiētia docuit eos qui in altiſſimis montibus pulueri characteres inſcripſerūt: ac eoſdē reuoluto anno illeſos venerūt. Diſci. Mediū aeris interſticiū qd̄ eſt? Magi. Aeris ps a regione ignis ſemota: nec terre proxima: frigida / tenebroſa / tempeſtuoſa / ac demonū ſiue aerīū poteſtatū habitatio caliginoſa. vti libro ſeptimo dictū eſt. Eſt aūt frigida: quia ab igne remota: ⁊ ſtellarum radij a ſuꝑficie terre reflexi ad eā nō ꝑtingūt. hinc etiā obſcura eſt ⁊ turbida. Diſci. Infimū qd̄ dicis? Magi. Aeris partē ſuꝑficiei aque ⁊ terre contiguā: a radijs reflexis calidā ⁊ illuminatā. Hoc tñ diuerſis anni tēporibus nō eodem modo cōtingit. Nam ſol in ſignis ſeptētrionalibus terras noſtras directius reſpicit: radij ad angulos minores reflectuntur: hinc ⁊ calor fortificatur vt nōnunq̄ exhalationes conſumat. Sole autem meridionalia ſigna perluſtrante oppoſitum accidit: ⁊ quādoq̄ frigus cōſtrictiuū fit / qd̄ terre poros ne quid exhalare poſſit conſtringit. In vere autem ⁊ autumno dum ſol equinoctio appropiat hec tem

Interſticia aeris tria.

Supremū.

Eſtus

Medium

Infimum

perate ſe habēt: ideo tūc ignite impreſſiones magis generari poſ-
ſunt modo quo ſequitur.

De generatione impreſſionū igni
tarū. Capitulū. VIII Magi.

Cum itaqꝫ virtute ſolis ⁊ aliorū aſtroꝝ a terra alijſve ter-
reſtribus corporibus eleuata fuerit exhalatio: ſi quidē in
calore abūdauerit: ad ſupremū vſqꝫ aeris interſticiū aſcē-
dit. Huius (ſi in ſubtilitate equalis fuerit) pars groſſa ⁊ multa in-
ferius cōglobata/ſubtilior aūt in modū candele eleuata conſiſtit:
⁊ accenſa ad inſtar ꝑpēdiculi quo lapicide vtunt apparet: ⁊ ignis
perpēdicularis noiat. Si vero pars groſſa pauca ſit: dicto modo
impreſſio generat: quā lanceā ardentē/ob ſimilē figurā dicimus.
Exhalatio aūt ad hanc aeris regionem eleuata ſi eque ſubtilis in
omnibus partib⁹ fuerit: ſed rara pars poſt partū inflāmat ⁊ euo-
lat ad modū ſcintillarū a fornace euolantiū: vnde ⁊ nomē accipiūt.

Si vͦo huiuſce exhalatio multū cōpacta ⁊ equaliter extēſa inflā-
mat: impſſio fit quā candelā accenſam dicūt. nam ⁊ ſi eiuſdē longi-
tudinis ſit cuius ⁊ altitudinis: ob nimiam tñ diſtantiā oblonga ad
inſtar candele apparet. Si autē talis exhalatio ob materie pauci-
tatē equaliter extendi nō poſſit/inflāmata ſurſum tendit: ⁊ genera-
li noīe a ſubaſcendēs noiat. He ſunt que in ſupmo aeris interſticio
impſſiones generant: mediū ꝑcurramus. Nā ſi exhalatio medio-
criter calida fuerit: mediā aeris regionē nō tranſgredit: ſed in ea-
dem ſubſiſtens ꝑ frigus circūſtans fortificat: ⁊ accenſa fit impſſio
que a ſubdeſcendēs appellat. inflāmata eñ deſcendere videt: qm̄
a nube frigida deijcit: nōnunꝗ etiam in deſcenſu a nubibus frigi-
dis extinguit: quandoqꝫ donec vnā pertranſeat ocultat: rurſumqꝫ
apparet. Ad inferius aeris interſticium deſcēdamus. Exhalatio
enim debiliter calida/in aere qui circa terrā eſt ſubſiſtit. que ſi mul-
ta fuerit ⁊ diſperſa/per frigus nocturnum circūſtans impellitur:
⁊ ſe fortificando inflāmatur: ⁊ pars inflāmata ſurſum ſalit. vnde
⁊ capra ſaltans dicit: apparet eñ ac ſi ſtuppa accenſa per cannam
ſufflaretur. Si autē exhalatio hic continua ſit ⁊ non multa: accen-
ſa ad inſtar ſtelle decidit ⁊ quādoqꝫ poſt ſe veſtigiū relinquit. Si
vero multa ſit ⁊ bene compacta/accenſa in aere ſtat: ⁊ hominem
tranſeuntem/aeraqꝫ impellentem aut ſequitur aut precedit. Hec
autem ignis fatuus dicitur: ⁊ frequentius circa patibula/cemite-
ria: aut coquinas vbi viſcoſitas multa eſt videtur. Si vero exhala-
tio multa fuerit et inequalis in ſubtilitate in vtroqꝫ extremo: qd
ſubtilius eſt aſcendit: groſſius autem in medio ſimilitudinem facit
ventris: cuius vnum dictorum extremorum caput aliud cauda iu-
dicatur: ⁊ ſi circa vnum extremorum nubes frigida fuerit: ipſum
ex nubis humore fumat: totaqꝫ hec impreſſio draco volans/ignem
aut fumum ſpirans appellatur. Per hec ſi que alie ignite in aere
conſpiciantur impreſſiones facile diſiudicare poſſunt: nec loca ea-
rundem ita determinaſſe volui: vt alibi generare non poſſint.

Ignite regio nis ſuperio impſſiones

Regiōis igni te medie im preſſiones.

Regiōis igni te infime im preſſiones.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ex his etiam que in eodem interſticio fieri habent quedam in ſuprema eius parte: quedam in media / alie in inferiore generatur.

De materia efficiente loco ⁊ tempore impreſſionum aquoſarum Ca. IX Diſci.

Scitu digniſſima hec ſunt: quibus eorum que vulgo apparent mirabilia rationes naturales aſſignare poſſumus. Ad aquoſas igitur ſermonem vertas. Magiſter. Aquoſarum impreſſionum materia eſt vapor. Cauſa effectiua remota calor ſolis ⁊ aſtrorum: propinqua autem actio qualitatum primarum. Tempus eſt hyems / ſi frigus conſtrictiuum in ea non abundauerit. Locus eſt aeris interſticium medium ⁊ infimum: ſimiliter ⁊ venter terre / in quo cauerne / ⁊ meatus varij ſunt: in quibus incluſi vapores fontium ⁊ fluminum cauſe fiunt: vt infra declarabitur: nunc modum generationis aquoſarum tangamus. Diſcipulus. Probe.

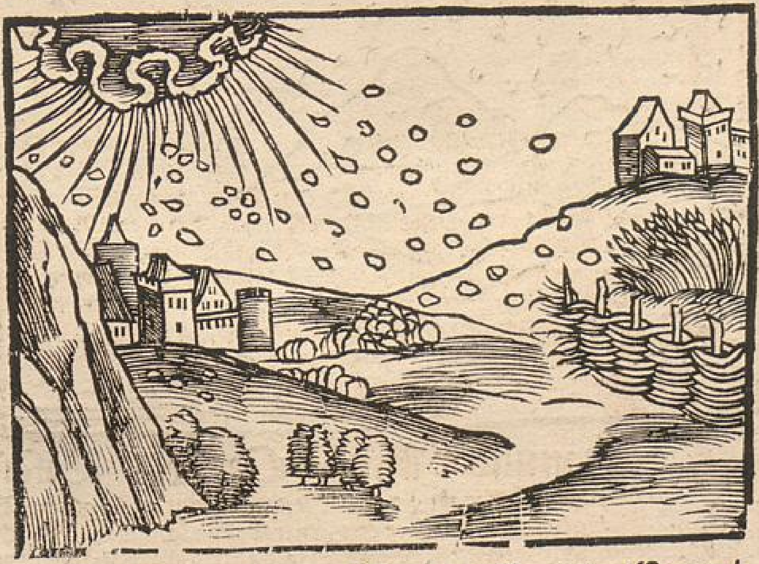

De Grandine. Capitulū X Magi.

Impſſiones aquoſe in ſpeciali.

Grando

Quam virtute ſolis ⁊ aſtrorū vapor eleuat̄ / ſi calidior fuerit / mediam regionē aeris aſcēdit: nec penetrat: quē circūſtans frigus ꝓpter ſui raritatem penetrat: ⁊ calore expulſo partes eius in aquam vertere ⁊ inſpiſſare incipit. Frigus aūt qm̄ magnū eſt: ꝑtes iam in guttas verſas ⁊ fluētes congelat: ⁊ grandinē magnā vel paruā ſm frigoris ⁊ vaporis diuerſitatē generat. Nonnunꝙ etiam vapor in media aeris regione in guttulas cōuertit̄: que cadentes in infima regione ꝑ antipiſtaſim (eo ꝙ hec regio calida ſit) congelantur: tunc grando angularis ⁊ ex multis guttulis congelata cernitur. Imagines autem / vt hominū aut beſtiarum in grandine ſi quando reperiuntur / ab influentijs ſtellarum cauſate ſunt. Pili autem in eo reperti: in vapo-

Grando angularis.

re eleuant. Que aũt altius generat/angulos p ꝯfricationẽ in deſcẽſu amittit ⁊ rotũda conſpicit. Figura tñ naturalis grãdinis lenticularis eſt eo ꝙ frigus circũſtãs magis ad latera vaporẽ ꝯtrabit ꝙ̃ ſurſum aut deorſũ. Diſci. Cur hec impꝛ̃ſſio in vere frequẽtius ꝙ̃ alijs anni tẽporibꝰ generat. Magi. Quia ver calidũ eſt ⁊ humidũ/generationi ⁊ eleuationi vaporis aptiſſimũ. Eſtas autẽ calida ⁊ ſicca vaporẽ exiccat. Hyems frigida: ſimiliter ⁊ autũnus multo
Vapor tiens ab inferioribus vaporẽ reſolui nõ ſinunt. Eſt eñ vapor materia grandinis multũ calidus: ideo rarus ⁊ a frigore circũſtante citius penetrabilis ⁊ cõuertibilis. vnde etiam fit vt aqua calida hyemis tempore/frigori expoſita citius congeletur ꝙ̃ frigida.

De Granulis ⁊ Niue. Ca. XI Diſci.

Granula Granula autẽ que in martio ⁊ aprili ſepius cadunt vnde generant? Magi. Ex eadem materia ex qua generat grando/minus tñ calida in mediũ aeris interſticiũ eleuata/in loco tñ baſſiori ꝙ̃ ſit locꝰ grandinis/per frigus in guttulas cõuerſa: que ante earundẽ caſum aut confluxum extrinſecus ad modũ grandinis congelant: intrinſecus autẽ ꝑpter frigoris defectũ molliores ad inſtar niuis permanẽt/⁊ tẽporibus dictis in climatibꝰ ſexto/ſeptimo ⁊ principio octaui cadunt: propter qualitatum cõuenientiam.

Nix Diſci. Nix vero vnde fit? Magi. Ex vapore calido ⁊ humido virtute ſolis ⁊ aſtrorũ ad infimã partem medij interſticij aeris eleuato: quẽ ꝑpter ſui raritatẽ circũſtans frigus ingredit/in aquã reſoluit/⁊ ſimul tẽpore ad modũ lane carpte congelat. Accidit aũt iſtud frequẽtius tẽpore hyemali remiſſo frigore: vnde ⁊ tali aereum humidum qꝺ calidius eſt ⁊ viſcoſum non expellitur ſed niui mollicie ⁊ ouibꝰ alimentũ preſtat. Sepe etiã nix dũ p infimas aeris regionẽ deſcendit/a calore ibidem exiſtente in aquã reſoluit: vnde qꝺ in vallibus pluuia/ſuꝑ montiũ iuga nix eodem tempore cernitur.

De Pluuia. Capitulū XII Diſci.

Pluuia.

PLuuia aūt quo modo generatur? Magiſter. Cum virtute ſolis ꝛ aſtrorum vapoꝛ calidus/humidus/fumoſus/ꝛ groſſus ad ſupremā partē infimi/aut inferiorē partē medij interſticij aeris eleuat̃:a frigore circūſtante in nubē/ꝛ nubes in aquā reſoluit̃/ꝛ ob grauitatē cadit. Guttatim vero ad terrā vſq̧ puenit. Que ſi cum impetu ceciderit/imber dicitur: gutte autē maiores que nōnunq̄ ſole lucente cadūt:baſſius in aere generant̃.

Imber.

pluuia rubea

Diſcipulus. Unde eſt q̄ aqua pluuialis nōnunq̄ rubea videt̃? Magiſter. Ex aduſta ꝛ ſicca terreſtreitate:que vapoꝛibus tēpoꝛe calidioꝛe pmiſcetur.

Vermes cum pluuia cadentes.

Diſci. Sed vermes in imbre decidentes vnde generantur? Magi. Nonnunq̄ minuti ꝛ impfecti virtute ſolis in vapoꝛibus eleuant̃ ꝛ in nube actione celerioꝛe pficiūt̃:interdū aūt ex materia fecūda ꝛ generationi vermiū apta/eleuata cum vapoꝛe in nube cooperātibus lumine ꝛ caloꝛe celeſti pcreantur.

De Roꝛe. Capitulū. XIII Diſci.

Ros.

ROꝛis generatio que eſt? Magiſter. Ros generat̃ ex vapoꝛe debiliter calido/groſſo ꝛ humido nō multū a terra in infima aeris parte eleuato:p frigus nocturnū condenſato/ꝛ in aquā reſoluto: vti in ſimili videre eſt in vapoꝛe de vaſe diſtillationis aſcendente:qui in alembico ſuperpoſito in aquā ratione frigoꝛis cōuertit̃. Cadit autē frequētius circa crepuſculū:tūc eñ aeris infima regio eſt frigidioꝛ. Diſci. Unde eſt q̄ nōnunq̄ (vt aiunt) oues irroꝛatis herbis paſte moꝛiunt̃. Magiſter. Cum vapoꝛ de humido aereo qd̕ viſcoſum eſt:ꝛ dulce multū habuerit/in roꝛem reſolutus ꝛ herbis adherens/aduentēte ſolis caloꝛe decoquit̃:aquoſitas conſumit̃: reliquū ad modū farine albe aut zuccari in folijs relinquit̃:ꝛ māna dici ſolet:per eaſdem etiā cauſas laudanū in aere generat̃. Oues itaq̧ dulcedinis auide/

Oues de roꝛis dulcedine moꝛiuntur.

Manna

Laudanū

Albertus magnus.4. parte pðie.

plus ꝙ̄ nature cõueniat comedũt. vnde ⁊ fel in ipſis nimis cholera (cuius ille ros fomẽtũ eſt) replet/rũpit: ⁊ effuſa cholera inteſtina rodit ea: vnde ⁊ ouis morit. Nõnunꝙ̄ etiã ex tali rore epar opilatur: ⁊ ſic mors ouibus accidit: horum experientias ſe vidiſſe Albertus magnus teſtatur.

De Pruina. Capi. XIIII Diſci.

Pruina.

PRuine generatio qualis eſt? Magiſter. Talis ferme qualis ⁊ roris. Diſci. Ferme cur addis? Magi. Nam ad generationẽ pruine requirit frigus intenſius/ꝙ̄ ſit frigus in generatione roris: vt vaporẽ calidũ nõ modo in aquã reſoluat/ſed ⁊ reſolutũ congelet. Huius generatio ad ſenſum patet tp̄e hyemis/veris/aut autũni circa pilos animaliũ: ex vapore calido/de ore aut corporibus eorũdẽ exeunte. Diſci. Apertiſſime et ignitas ⁊ aquoſas imp̄ſſiones deſcripſiſti: ad reliqua ꝓgamus. Magiſter. Siſte pauliſper: nam nondũ omnes que in ſup̄ioribus in aquoſarũ ordine numerate ſunt tranſcurrimus. Diſci. Quas non? Magiſter. Fontes ⁊ flumina. Diſcipulus. Verum quidem: ſed he memorie exciderant.

De Fontium ⁊ fluminum origine ⁊ perpetuitate. Capitulũ. XV Magiſter.

Locus originis ⁊ emanationis fontis.

VEnter terre vt p̄miſimus/concauitatibus ⁊ meatibus quaſi viſceribus plenus eſt: in quibus (qm̃ vacui eſſe nõ poſſunt) vapores ſunt eleuati a terra: qui cũ in lateribus cauernarũ in aquã reſoluũtur/ guttatim diſtillant: riuulos efficiũt: qui vndiquaq̨ in loco baſſiore confluentes/tandẽ erumpẽtes fontem faciunt. Diſci. Decliuior itaq̨ eſt locus emanationis ꝙ̄ originis. Magiſter. Etiã: naturaliter aũt in valle oppoſita aſcẽdere poſſunt aque fontales ad altitudinẽ loci generationis. Altius autẽ ſi artis inſtrumẽto ſcandũt/violenter fit: ne in natura vacuũ relinquat. ex eadem quippe cauſa nõnunꝙ̄ in iugo mõtis/ fons ſcaturire cernitur: cuius aque per cauernas quaſi per cannalia que arte fiunt in ſublime feruntur. Diſci. Sed vnde eſt ꝙ quoſdã ſemꝑ equa menſura manare/quoſdam vero hyeme creſcere: reliquos autẽ eſtate minui aut penitus deficere conſpicimus? Magiſter.

De ꝑpetuitate et defectu fontium.

Id ex diſpoſitione montis ſeu loci originis ⁊ qualitatũ mutationibus accidit Montes equidẽ ſolidiores quoꝝ cauernas aer exterior facile ingredi nõ põt/ perenniores aquas euomũt Prioribus etenĩ vaporibus in aquam reſolutis: ne ſit vacuum/mox reſoluuntur alij: quibus rurſum in aquã conuerſis ſemꝑ alij ſuccedunt. Montes vero poroſi non continent: ⁊ aerem exteriorẽ (maxime autẽ eſtatis tempore) exiccatũ recipiũt cum calore exiccãte: vt nec vapores nec frigus conuertens retineant: accidit ad hec actio influẽtie exiccatiue: que nũc in illo/ poſt hac in alio predominat loco/ex rotatione celorum. vnde etiam paludes in terram fertilem conuertunt. hyemis etiam tempore cũ pluuie multe ſunt accidentaliter hi fontes augentur. Diſcipulus. Sed calor in hyeme ⁊ frigus in eſtate fonti vnde eueniunt: cum potius contrarium accidere deberet? Magiſter. Cauſa huius ex fortificatione frigoris cauernarũ terre accipitur. Hyemis equidẽ tp̄e cum per exterius frigus pori terre conſtricti ſunt: exhalationes calide exitum non inuenientes/clauſi reſiſtunt: ⁊ vapores ſimul ⁊ reſolutas aquas calefaciũt: in quaꝝ egreſſu ⁊ exhalare vident. In eſtate vero pori aperiũtur ⁊ exhalationes reſpirare poſſunt. Frigus aũt

Fontes fiunt frigidiores in eſtate: et calidiores in hyeme.

cauernarum propter exteriorem caliditatem per antipariſtaſim fortificatum fontales aquas infrigidat. Eadem cauſa etiam celaria eſtate frigeſcūt ⁊ hyeme caleſiunt. Diſcipulus. Aſſentio: ſed dic queſo vnde thermis tanta caliditas: ⁊ fontibus tanta diuerſitas in colore/ſapore/ ⁊ variis effectibus innaſcitur?

Magiſter. Therme caleſiunt/quia circa mineras ſulphureas ⁊ accenſas fluunt. Fontiū aūt diuerſitas eſt/ex varia primarum qualitatū ꝑmixtione influentiarū concurſu: minerarum quoqꝫ ⁊ terrarum per quas tranſeunt diuerſitate. Eorum vero que mirabiliora videntur rationē particularē reddere difficillimū. Eſt enī vt recitat Aurelius Auguſtinus libro.21.de cinitate dei fons apud Garamātes in die tam frigidus vt bibi non poſſit: in nocte autem tante caliditatis vt tangi nequeat. Eſt ⁊ alius in Epyro qui accenſam facem extinguit: extinctā autē accēdit: horū ratio vt aiunt vis eſt nature: aut potius voluntas dei. Diſcipulus. Hec igitur tranſeamus: quos autē pro vſu noſtro meliores eſtimas edicito. Magiſter. Meliores ſunt (vt phyſici aſtruunt) leuiores in pondere/puriores in ſubſtantia: non ſtantes/ſed continuo ſuper luto puro ad orientem profluentes. Diſcipulus. Ecce in fontium naturas digreſſi/cauſas fluminum tranſiuimus. Magiſter. Fluminum cauſe eedem ſunt que ⁊ fontium. Flumen equidem fontium concurſus eſt. vt vnde ex fontibus Jor et Dan qui ſunt ad radices Libani/fluuius Jordanis e quibus et nomen habet efficitur. Idem de fluminibus terre noſtre in promptu eſt videre. Diſcipulus. Probe. Sed quorſum flumina iugiter labentia perueniunt? Magiſter. Omnia liberioris aque maris ſcilicet ſinus intrant: vt ait Sapiens. Diſcipulus. Mare igitur ex his auctum terminos proprios tranſgreditur: contra id pſalmigraphi: Terminū poſuiſti quē non tranſgredientur neqꝫ conuertētur operire terram. Et dominus ad Job.

Unde fontiū diuerſitas.

Aug⁹. de ciui. dei. c. 5.

Idem. c. 6.

Fontes meliores.

Generatio fluminum

Eccl. j.

Pſ̄. ciij.

Job.18. Quis concluſit oſtijs mare? Et infra. Circũdedi illud terminis meis/ ⁊ po-
ſui vectẽ ⁊ oſtia/ ⁊ dixi: vſqꝫ huc venies ⁊ nõ ꝓcedes ampliꝰ ⁊ hic ꝯſtringes tu
Prouer.8. mẽtes fluctus tuos. Et in ꝓuerbijs: Cum certa lege ⁊ gyro vallabat abyſſos.
Hiere.5.e Et in Hieremia legit: Qui poſui arenã terminũ mari. Magi. Propter hec
quidã flumina aliqua ꝑ occultos terre meatꝰ a mari exire/ rurſus in alia par-
te illabi affirmãt. Nonulli vero mare fluminibꝰ auctũ rurſus cõtinuo ſolis
⁊ aliorũ aſtrorum feruore per eleuationẽ vaporum minui aſſerunt. Et vtrũqꝫ
Eccl.1. ſuſtinere põt. Ait enĩ ſcriptura: Omnia flumina intrant in mare: ⁊ mare non
redundat: ad locũ vnde exeunt flumina reuertunt: vt iterũ fluant. Que autẽ
per te adducunt ſcripture: teſtant diuine id eſſe opationis/ nõ nature: qđ ma-
xime in eo apparet/ ꝙ fluctus vndoſi maris tanꝗ montes aquarũ inſurgen-
tes impetũ ſuũ ad littus illudunt ⁊ conſtitutos terminos cuſtodiunt.

De maris ſalſedine: fluxu et refluxu. Capitulum. XVI

Diſcipulus

Maris ſalſedo. Quia ad mare ſermo noſter defluxitꝰ: cauſas ſalſedinis/ quotidiani fluxus ⁊ refluxus eiuſdẽ/ ſi in prompto ſunt pandas. **Magiſter.** Salſedinẽ maris ꝓuenire ex ꝑmixtione ſicci terreſtris aduſti vir-
tute ſolis eleuati atqꝫ vaporibus humidis mari incidentibus ꝑmixtioni: vul-
gatũ eſt: ex ſimili equidẽ cauſa aqua per cineres colata amara fit. Accedit ad
hoc ꝙ ardor ſolis dulciores leuioreſqꝫ aquas cõtinuo eleuat terreſtreitatibus
relictis: hec equidem ſeparata debite aquas maris dulces relinquit: ſicut no-
Mare fit dulce. uerunt qui per vas cereum clauſum miſſum in mari aquam dulcem per poros
inſtillantem recipiunt. Flumina quoqꝫ ſi que de mari egrediuntur/ per are-

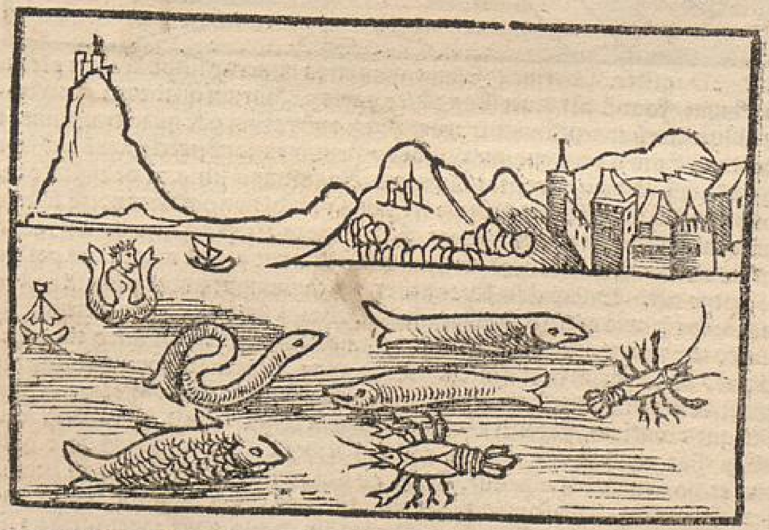

nam ⁊ terram collata: non amara/ ſed dulcia ad nos perueniunt: ⁊ dulcia con-
tinuo reintrantia reſiſtunt/ ne mare ſemꝑ amarius ⁊ magis ſalſum fiat: Sunt
tamen qui ipſum a primordio amarum creatum aſſerunt. **Diſcipulus.** De

fluxu aūt et refluxu maris q̃ eodē die (vt aiunt) bis aut quater fieri ſolet: q̄d
affers? Mag. Huius cauſa ad lunā humidoꝝ dominatricē referenda eſt. ad
ipſius eq̄dem crementū et decrementū humores pene vniuerſoꝝ mutari cer
tum eſt. Cū luna ſub ſole currente (qd̄ in nouilunio euenit) lumē vtriuſq; im-
peditū aerem ſubtiliare non pōt: q̃ ingroſſatus in aquā vertit̄: fitq; maris cre
mentū in ſubſtātia. qd̄ effluxus neceſſario comitat̄. Luna vero in oppoſito
ſolis ꝯſiſtente qd̄ in plenilunio ꝯtingit / totū lumen ſuum inferioribus tranſ-
mittit: nec ſolis lumen quo minus maria reſpiciat ꝓhibet. Hinc aqua maris
que ob ſui groſſiciē vapores ꝯtinet rare fit / aſcēdit et effluit ad inſtar lactis
calefacti. Eſt aūt hoc crementū non in ſubſtantia / ſed accidente per rarefa-
ctionē. In quartis aūt interpoſitis nunc creſcit et nunc diminuit̄ / ex cauſis ſi
milibus. vñ in prima quarta lunationis decreſcit mare in ſubſtantia. in ſecun
da augmentat̄ accidentaliter rarefactionis via. In tertia rarefactio decre-
ſcit: ꝓpter luminis decrementū. in quarta qua iam ſoli appropinquat / rurſus
ſubſtantia maris auget̄ per aeris inſpiſſationē. Quantū aūt ad quartas diei
naturalis / mare lune motū imitatur. Dum enim luna ſuper horizonta verſus
celi mediū aſcēdit: creſcit et fluit mare. luna vero a medio celi ad occaſum de
clināte / decreſcit mare et refluit. Rurſus luna ab occaſu v̄ſus angulū noctis
ꝓgrediēte / mare creſcit et fluit. ipſa aūt ab angulo noctis v̄ſus orientē aſcen
dente / decreſcit et refluit. Diſ. Si fluxus maris motū et lumē lune imitat̄:
maria ſupra horizontē a q̄ intumeſcūt et fluūt / luna ſub horizonte gradiente.
Mag. Sequunt̄ motum ipſius lune concurrente lumine a ſtellis et parte celi
oppoſitis reflexo. ea aūt ſupra horizonta morante idem fit lumine directo et
modo fortiori. virtutes eñ reflexe debiliores ſunt virtutibus directis. q: ab
origine ſunt magis elongate. Diſ. Ex hoc ergo ratio patet: cur nunc fluxus
diurni / nocturnis ſunt fortiores: nunc debiliores: et econtrario. Mag. Nō
tm̄ ex iam dicto huius cauſa ſumi pōt / cum reflexū lunare lumen tanti vigo-
ris non ſit: ſed ex predictis de cremento ſubſtantiali et accidentali: inſuper et
ex diſtantia / aut ꝓpinquitate maiore. Cū luna exiſtente in auge ecentrici et
epicicli / fluxus debiliores ſunt: eo q̄ tūc maxime ſit elongata a terra. In op
poſitis vero partibus terre maxime eſt propinqua: ideo tunc fluxus fiūt for
tiores. Similiter ſi luna in circulo meridiano ipſi zenith fuerit magis ꝓpin-
qua. Cooperant̄ ad hoc ſtelle fixe: quibus luna coniungit̄. ſimiliter et plane-
tarum concurſus. et mora ſuper horizonta. Cū ſi talium plures cauſe cote-
rint / nonnunq̄ diluuiū particulare efficiunt. Sic et nōnulli diluuij generalis
cauſas aſſignare conati / plurimoꝝ planetarū ꝯcurſum in Cancro calculatio
nibus ſe inueniſſe dixerunt. At vero illud ſine ratione: cū huiuſcemodi ꝯſtel-
lationē ducentis et amplius annis diluuiū preceſſiſſe compertū ſit. Diſ. Un
de aūt eſt cū dicte cauſe non tm̄ mare / ſed etiā cetera flumina reſpiciāt: ea tñ
intumeſcere nō faciunt? Mag. Preter dictas cauſas accedit etiam aquaꝝ
diſpoſitio: que eſt ſpiſſitudo / ſalſedo / et in vno loco ſtatꝰ tp̄e longo. Per ſpiſ
ſitudinē aqua ſpiritus conceptos fortiter retinet: et in ſpumā vertitur. a ſal-
ſedine generalem habet calorē. et a ſtatu in vno loco multorū per ſolem reci
pit ſpirituū generationem. Hec quia nō in oībus maribus eque fortia ſunt /
nec in fluminibus dulcibus reperiunt̄: ideo fluxus et refluxus in maribꝰ non
eſt equalis: et in fluminibus aut nullus / aut ita modicus vt percipi facile nō
poſſit. Sic et mare mortuū propter nimiā eius groſſiciem a lune influentijs

Fluxus et re-
fluxus maris.
Macrobius

Diluuiū par-
ticulare.

Alberthus
Plini⁹

moueri non pōt. dicit Alberthus. Horizon aūt quia vbicūqꝫ locoꝝ variaꝫ ac
ceſſus et receſſus/in maribus variari neceſſe eſt. Sunt aūt qui motibus ocea
ni alias ab his que poſite ſunt rationes afferunt. Aiunt em̄ in mari abyſſum
ꝓfundiſſimā: de qua rupti ſunt fontes abyſſi ꝛc. Iuxta quā et cauerne nō par
ue: in q̄bus de ſpiramine aquarū venti concipiunꝫ: qui aquas maris per pa-
tentes terrarū cauernas in abyſſum attrahunt: et ea exundante rurſus ma-
gno impetu repellunt. Hos aūt ventos ſpiritus procellarū intelligunt: qui
ab influxu lune/et ne vacuū ſit in natura frequentius mouenꝫ. Alias cauſas
breuitatis gratia tranſeo.

De terre motu. Cap. XVII. Ma:

Ex his etiā tremor terre ꝓuenit. Cum em̄ in viſceribus terre vapo-
res obſtructi exeundi locū non inueniunt. in die per radios ſolares
caleſiunt et ſubtilianꝫ: rurſus aūt per nocturnū frigus ingroſſanꝫ:
et vtroqꝫ modo moti exitū querentes/ latera terre et cauernarū concutiunt/
nonnunq̄ etiam rumpunt: et terram tremere faciunt. ſepius autem in nocte.

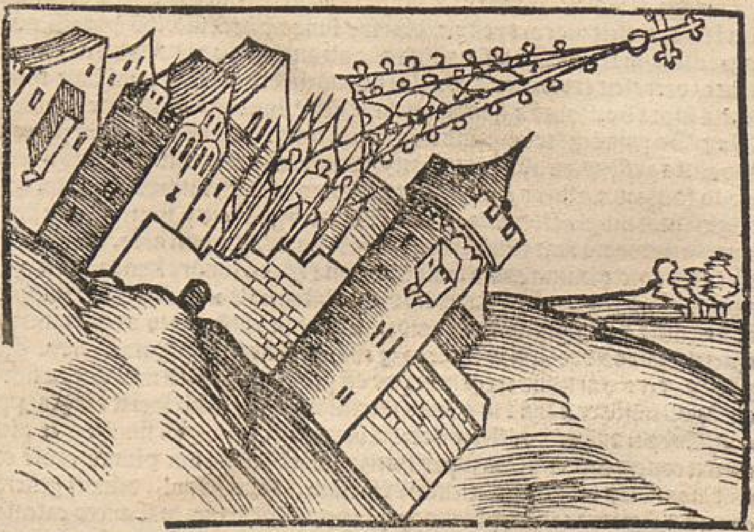

Colles ſiunt.

Diluuiū parti
culare

Peſtis ſequi-
tur terremo-
tum

Qui ſi exitū nō inueniūt: nōnunq̄ terrā ad modū monticuli aut collis eleuāt:
quā ſi rūpūt/cineres ꝛ lapides eijciūt. Foueas magnaſqꝫ voragines cauſant
q̄ ſi circa flumina eueniūt: ipſa ad diſtantiā aliquā tota abſorbēt. Si aūt in al
ueo extiterint hi incluſi ſpūs aquā extra terminos ripaꝝ eijciētes/ ꝑticulare
diluuiū efficiūt. Diſ. Sane. Sꝫ ob quā cām nōnunq̄ peſtis terremotū comi
taꝫ? Ma. Spūs hi incluſi ſi venenoſi fuerint/exeūtes aerē corrūpūt et infi-
ciunt: ex q̄ peſtilentiā ꝑticularē ſaltē in locis vbi hec accidūt ſeq̄ neceſſe eſt.
Diſ. Fortaſſe illi⁹ eccl'ia meminit in b̄ndictiōe ſalis et aq̄/cū dicit: Nō ſit ibi
ſpūs peſtilēs et aura corrūpēs. Ma. Nimi꞉cū et ꝑtātes tenebraꝝ his ſpiri
tib⁹ multotiēs vtanꝫ: aut vt hoīes ledāt in corpe: aut ſenſus alienēt et viſio-
nib⁹ decipiāt. Ab his nōnunq̄ oculi et vult⁹ eoꝝ q̄ ſubterraneos ſpecus aut
antra ingrediunꝫ/immutanꝫ: maxime aūt eoꝝ qui a demonibus reſponſa ac-

cipiunt/q̄ in huiuſcemodi antris dare ſolent. Sed hec eo loco latius diſcutiē-
da ſunt quo necromanticoꝝ figmenta confutabunt.

De ventis Cap. XVIII. Diſci.

Num et a talibus cauernis montiū venti egrediunt? Ma. nō oīno
inficior. Vent⁹ eñ vt patebit/exhalatio eſt calida et ſicca: quā etiā
in viſcerib⁹ terre gñari certū eſt: q̄ egreſſa et lateraliter circa ter- Ventus
rā mota vent⁹ noiat. Diſ. Ad hoc fortaſſe alludere videt q̄ Vergil. Aeolū
cuſpide laterib⁹ mōtis infixa educentē vētos ſcribit. Et illud dauidicū: q̄ ꝓ Vergilius
ducit vētos de theſauris ſuis. Sȝ edicito cōem ventoꝝ originē. Ma. Vēt⁹ vt enei. 1.
ꝑmiſſum eſt/eſt exhalatio calida et ſicca lateraliter circa terrā mota. Cū eñ Ps. 34.
calida ſit/aeris regiões trāſire nitit: frig⁹ aūt medie regiōis obuiās eā deij
cit: q̄ (rōne caloris q̄ forti⁹ in ea ꝓpter terreſtreitatē tenet) reaſcēdit: ⁊ rur-
ſus a frigore cū īpetu v̄ſus terrā deijcit: ꝓpter calorē aūt q̄ ſp in altiora ten
dit/ſilr et ꝓpter aliaꝝ exhalationū occurſum nō directe v̄ſus faciē terre/ ſed
lateraliter mouet: et vent⁹/ſpūs/ſeu flat⁹ dr. Dauidis aūt dictū gloſa expo-
nit/de occultis cauſis. Diſ. Cur aūt hec exhalatio cū calida ſit nō vt he e q̄-
bus ignite fiūt īpreſſiōes accendit? Ma. Propt̄ vnctuoſitatis carentiā: de q̄
ſi q̄ddā habuerit nōnunq̄ accendit: et vent⁹ fit quē greci τύφων ἀπὸ τοῦ
τύφω. id eſt incendo noīant. Hic fit dum exhalatio terreſtris vnctuoſitatis Typho.
nō oīno expers/in nube ꝯcluſa ꝑ foramē egredit: et pars egreſſa a terra reſi-
liens/rōne caloris reaſcēdēs/pti alteri deſcēdēti circulariter inuolut: arbo
res q̄nq̄ eradicat: tecta atq̄ edificia alta deijcit: et īflāmata ad iſtar rote ar
dētis appet. Si v̄o exhalatio tota ſimul a nube egreſſa atq̄ frigore v̄ſus ter
rā ꝓiecta accendit: domos aut villas ꝯſumit. et a vulgo diluuiū ignis: et ab
alijs ethnephias dici ſolet. Cū aūt duo venti oppoſiti eq̄ fortes ꝯcurrūt: aut Ethnephias.
vn⁹ a reſiſtēte fortiter repcutit/aut deſcēdens de aere ſupiore/aliū a terra a-
ſcendentē ventū obuiū habuerit: ꝑ gyrū inuoluunt: pulueres/folia/ paleas et
filia a terra eleuāt. et turbo dr. Diſ. Ventos oppoſitos q̄s dicis? Ma. Quo Turbo.
rū origo eſt ab oppoſitis terre ptib⁹. Quattuor eq̄dē ſunt venti principales Ventorum
a q̄ttuor mūdi plagis orīētes: q̄ꝝ q̄libet duos habet collaterales: ſiūtq̄ nūe- diſcretio
ro. 12. vt ſubiecta admonet deſcriptio. Hi oēs in origine calidi ſunt et ſicci: ſȝ
a terris diuerſis ꝑ q̄s flare ſolēt/diuerſas q̄litates ſortiunt: et in ꝓgreſſu et
ꝑmixtiōe exhalationū q̄s repiūt augent. Flat⁹ aūt ipſoꝝ nōnunq̄ ex defectu
caloris intercipit: calore aūt vigorato reſtaurat. Pluuie etiā calor adurens:
aut frig⁹ intenſum poros terre ꝯſtringēs/vētos abſcindūt. ex his nāq̄ exha
latio et materia vēti aut abſumit: aut eleuari ꝓhibet. Sȝ ne hoc q̄dē ſilentio
trāſire fas ē: vētos ſcȝ collaterales nautis maria ſulcātib⁹ mlto plures eē Venti maris.
cognitos: ſm q̄s vela regere nouerūt. Concurſu etiā mariū nō mō collatera-
les/ſȝ etiā principales oriri pñt. Nā due reflectiōes in occidentē: vna in ſeptē
trionē/aliā in auſtrū zephyrū generāt. due in oriētē ſe diuidētes/eurū ꝓcre- Alia genera-
ant. Oriētalis aūt et occidētalis in ſeptētriōe ꝯcurrētes boreā/ in auſtro v̄o tio venti.
auſtrū cauſant. Si oriētalis vergēs in auſtrū velocior ſit occidētali: fit vētus
mediū inter zephyꝝ ⁊ boreā. Si aūt occidētalis velocior fuerit/fit vēt⁹ medi
us int̄ boreā et euꝝ. Pariformit̄ et ī alijs ē videre. Verūtñ nō ſp ad nos de-
ueniūt vēti a q̄tidianis his fluctibus geniti. Interdū etiā cardiales noībus
collateraliū/et collaterales noīb⁹ cardinaliū inſcriptos inuenies. Ad reliq̄
tranſeamus.

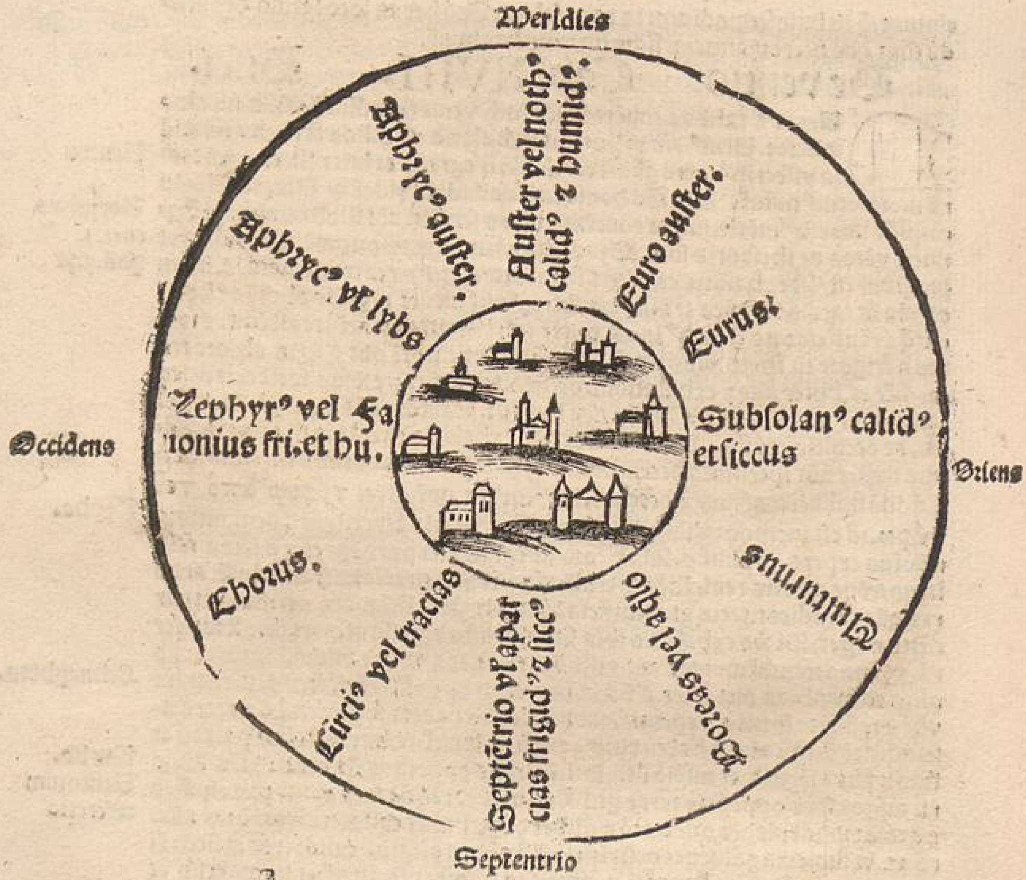

De tonitru et coruſcatione. Capitulum XIX Diſcipulus.

Cā tonitrui et coruſcationis

EST adhuc quod circa naturas ventorū declarandum cenſeo. Magiſter. Quod? Diſcipulus. An ne ſonus quem tonitrui dicunt/ ex ventorum aut potius nubiū colliſione in ſuperioribus cauſet. Magiſter. Utrūq; in ſcripturis non inferioris ordinis viri tradidere. Principalior tamen cauſa huius eſt ſciſſio nubis/ facta hoc modo. Cum virtute ſolis ꝛ aliorum aſtrorum eleuatur vapor et in eo exhalatio uſq; ad mediū aeris interſticiū/ vapor exhalationē circūdans in nubem inſpiſſatur. huius frigus dū exhalatio incluſa ſentit/ ſe contrahit: fortificata contra latera nubis impellitur: inflammatur: et exitū non inueniens/ violenter nubem rumpit. Maxime autē dū hanc nubem alia ſuperior cōprimit/ et inferior fortius reſiſtit: tunc enim exhalatio nōdum inflāmata nubem ſcindit: ꝛ in exitu ex vehementia motus incenditur. Hunc ſonum tonitru/ et hanc incenſionem coruſcationem dicimus.

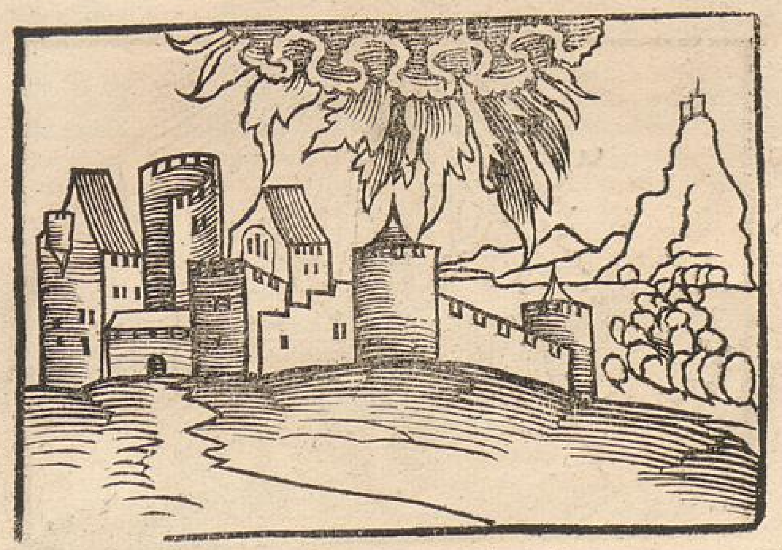

Licet aũt ſimul fiant: aut coruſcatio poſt ſonũ (ſi exhalatio non in nube/ ſed exeundo inflammat̃) prius tñ ignem ꝙ ſonum percipimus ꝓpter viſus ſubtilitatem. Nonnunꝙ ignem videmus et ſonũ nullum audimus: vt in eſtate tpe ſerotino. Sonus eñ niſi fortis fuerit/ anteꝙ via multiplicationis (de qua in muſicis) per aera ad aurẽ perueniat/ deficit: aut propter debilitatẽ auditum non mouet. Velocitatẽ viſus et tarditatẽ auditus ſenſibiliter experimur dũ aliquẽ eminus ligna ſecantẽ cernimus. frequẽter enim ſonũ primi ictus tũc deinũ audimus dum ipſum ſecundario lignũ ferire conſpicimus. Excalefacta aũt exhalatione nubem frangi/ et ex fractione huiuſcemodi ſonũ cauſari argumẽta prebent caſtanea aſſata. et veſica aere repleta et violẽter cõpreſſa. Viſus velocior eſt auditu.

De fulmine et eius effectibus. Capitulum XX Diſcipulus.

Unde aũt fit/ aut quid eſt quod tonitru comitat̃: et fulmen dici ſolet? Mag. Fulmen nonnunꝙ dicitur exhalatio ſulfurea venenoſa/ violenter e nube depulſa: impetu ſuo et vi penetratiua et ſubtilitate arbores ſcindens: animalia interficiens: metalla et cetera reſiſtentia demoliens atꝗ ꝯſumens. Que ſi groſſior fuerit: reſiſtentia corpora adurit: conglobatior vero diſſipat. Quandoꝗ aũt fulmen lapis eſt ex vapore et exhalatione terreſtri et minerali in nube maxime viridi aut nigra/ virtute ignis et influentiarũ decoctus. qui rupta nube cũ impetu deijcit̃: muros findit: edificia diſſipat et inflammat. Vtrũꝗ tñ exhalationẽ ſcʒ et lapidem ventus ſubtilis antecedit: qui corpora mouet aut diuidit verſus que fulmen venit. Quidã aũt philoſophorũ ꝯſiderantes mirabilem fulminis operationem: ipſum non opus nature/ ſed ſummi dei effectũ immediatũ arbitrati ſunt. Diſci. Hanc fulminis operationẽ patefacias. Ma. Ex multis pauca adducã que Auerrois/ Alberthus et ceteri philoſophorum commemorant. Primo namꝗ ful

Fulmen

Effect⁹ fulminis mirabiles

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

men gladium in vagina/aurũ in burſa/et pedem in calceo demolit᷑: vagina
burſa/et calceo illeſis. poroſa eq̃dem ſine reſiſtētia ingredit᷑: circa ſolida ve
ro et reſiſtentia diutius morat᷑ donec ea continuat et reſoluat. Sic et hoīem
aut animal aliud intrinſecus in fauillam et cinerē redigit: extrinſecus aūt il
leſum ⁊ ſine macula relinquit. Retia etiam in aqua conſumit: que extra aquā
minime ledit. Venenoſitate etiā ſua vnū interficit: et proxime ſtantē minime
ledit. Sua ſubtilitate de pariete in parietē: de cubili in cubile: inferiore in ſu
perius mirabili velocitate mouet᷑. Interdum vas cōminuit/vino aliquādiu
in pellicula quadā ex viſcoſitate vini ſubito extracta et indurata conſiſtente:
ſed vinum hoc venenoſum reddit᷑. Animalia aūt venenoſa fulmine percuſſa
omne venenū amittunt. Nonnunq̄ arboris aut vitis medullam interimit/ſti
pite ꝓpter poroſitatē illeſa. Ligna aūt poros tortuoſos habentia a fulmine
facile nō leduntur. Aliq̄n fulmen veſtem aut crines hoīs adurit homine ille
ſo. nam cū debilis virtutis fuerit/in id quod aliquid humiditatis cōtinet/vt
corpus hominis/agere nō poteſt: ſed ſiccior aggredit᷑: tale etiā ſi cutem homi
nis penetrauerit: ipſum inflatū et colore immutatū exhibet. De reliquis ex
iam dictis rationes et cauſas aſſignare non erit difficile. cetera videamus.
Galaxia Diſ. Que? Mag. Galaxiā: Iridem: Halonē: et Cometem.

De Galaxia. Capitulum XXI. Diſ.

GAlaxiam quid dicis? Ma. Circulum album in celo per pedes ge
minorū et ſagittarij principiū protenſum. Diſci. Hic fortaſſe eſt
quem libro ſeptimo cum de natura ſtellaꝝ diſſereres circulum lacte
um dicebas: non de natura elementari/ſed celeſti ſiue ſtellari. Magiſter.
Hic ipſe eſt. et a grecis galaxeas/a gala quod eſt lac: latine circulus lacteus
dici ſolet. Sed de eo mentionem feciſſe iam non memineram. Iridem videa-
mus.

De Iride et Halone. Cap. XXII. Diſci.

IRis quid eſt? Mag. Arcus tricolor in nube rorida et ꝯcaua ex reſplen- Iris
dentia ſolis oppoſiti apparens. Nubes eq̄dem rorida ꝓpter continui-
tatem guttularum ſatis terſa atq̧ polita/ad inſtar ſpeculi ſe habet:ſed
ꝓpter paruitatem guttularū non figurā ſolis vt eſt/ſed colores quoſdam ex
reflectione radioꝝ ſolariū repreſentat:quēadmodum ex reſplendentia ſola-
ris luminis per vitrum aqua plenū in obiecto pariete videt̄. Diſci. Sed
vnde ꝓuenit hec coloꝝ diuerſitas? Mag. Ex nubis diſpoſitione. Nam vbi Colores iridis
nubes fuerit denſior/fit reflectio fortior:et videt̄ color puniceus. albū eñi vi-
ſum per nigrū/rubeum ſiue puniceū apparet. Ubi nubes rara/fit reflectio de-
bilis:et videt̄ color viridis. ſed vbi rarior eſt nubes/fit reflectio debilior: et
videtur color alurgus ad inſtar lapidis lazuli. Color vero glaucus ſiue ſan-
chos/generat̄ ex iuxta poſitione viridis et punicei. Uñ et iride marceſcente
puniceus in glaucū tranſit. Nonnunq̄ ex reſplendentia iridis in nube ſuperi-
ore alia iris cernit̄:que eſt imago ſiue idolum inferioris a ſole cauſati:ꝓpter
quod in ea colores debiliores et oppoſito modo ſituati apparent: q̄q̄ etiam
talis iris q̄nq̧ a ſolis reſplendentia fiat. Figura aūt arcualis iridi ex radio- Figura iridis
rum incidentia prouenit. Et huius cauſa principalius conſiſtit in nube. vt di-
cit ꝓpoſitio decimanona tertie partis perſpectiue. Uñ radius ſolis incidēs
per foramen rotundum/rotūdus eſt. In berillo tñ hexagono obiecta iris nō
rotūda ſ̄m naturā radij/ſed hexagona apparet: ꝓgreſſum tñ radioꝝ a ſphe-
rali corpore ſolis/cooperari nō omnino abijciēdum cenſeo. Eſt enim centrū Cētrū iridis.
iridis in eadem linea cū centro aſtri. vñ ſequit̄ vt iris ſemicirculo maior ap-
parere nō poſſit:niſi forte quantum diſtantia oculi videntis a terra addit. et
tunc q̄dem ſemicircularis apparet cum centra amboꝝ in horizonte ſunt/vni-
us in oriente et alterius in occidente. Quāto aūt ſol ab horizonte plus diſtat
tanto arcus iridis ſemicirculo minor apparebit. vñ ſole exiſtente in meridie/
minima iridis portio poſſet videri. Diſ. Poſſet ne iris cauſari ex reſplen-
dentia lune? Mag. Poſſet. Sed in coloribus longe debilior: ꝓpter lunaris
luminis debilitatē:et nō niſi luna plena/nocturno t̄pe/et vapore ſiue nube ro-
rida multū diſpoſita. Circulus aūt circa lunā aut aliud aſtrum apparens/
Halo dici ꝯſueuit. Et fit cū vapor in raritate et denſitate mediocri/diametra- Halo
liter inter aſtrū et viſum noſtrū interponit̄:ſuper quē lumen aſtri incidens
ipſum in medio diſiungit:in extremitatibus aūt radij refrangunt̄ ꝓpter va-
poris denſitatē:in quibus etiā colores (etſi debiles) vident̄. Ex eadem cau-
ſa colores varios in aere cernimus:maxime aūt puniceū circa ſolis ortū vel
occaſum. ſimiliter virgas coloratas in nubibus diſcōtinuis videmus. In no-
cte aūt voragines et hiatus in celo videre nos dicimus:cum eadem in vapo-
re cuius mediū denſius eſt: ꝓpter longiorem diſtantiā contingant. Soli autē
ſi nubes a latere obiecte fuerint ex reflexione plures ſoles (quas parelios di- Plures ſoles
cunt) repreſentant. ſicut in ſpeculo aque immerſo cum ſole ſtelle cernitur:que
nō eſt niſi ſecundaria ſolis imago. Diſci. Facile his aſſentio. Sed de iride
ambiguitatē immittit:quod nuper in Gen. me legiſſe recordor:poſt diluuium
generale deum in ſignū federis quod cū Noe pepigerat:hunc arcum in nubi-
bus ſe poſiturū ſpopōdiſſe. Si igitur eo modo quo dictū eſt cauſaretur/vtiq̧ Iris apparuit añ diluuiū.
ante diluuium ſepius apparuiſſet. Mag. Apparuit vtiq̧: ſed tunc ſignum

halo

Galaxia

Iris

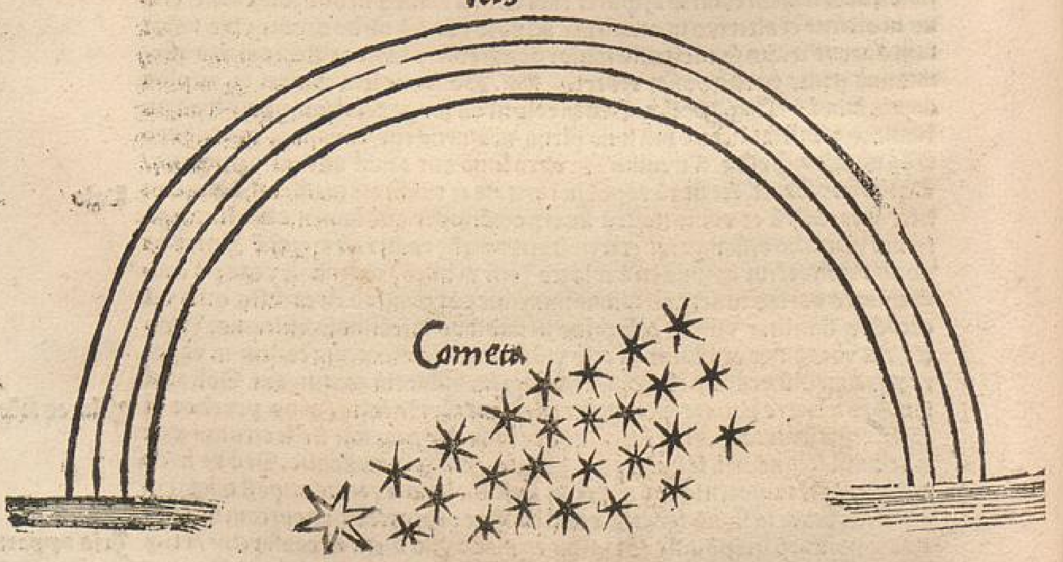

Cometa

federis nõ erat. Noe igitur in ſignũ federis ex inſtitutione hunc arcũ accepat
vt que ante hac pura res naturalis ⁊ nullius pacti ſignũ erat/tũc ſignũ eſſe in
ciperet: et res naturalis in cauſis ſuis eſſe non deſineret. Quẽadmodũ lapis
quo agrorũ limites diſtinguimus/nõ tunc lapis eſſe incipit cũ in ſignũ diſtin-
ctionis erigit: ſed tunc ſignũ eſſe cepit qui prius erat/ ſed diſtinctionis ſignũ
non erat. Diſcipulus. Intelligo. Sequitur autẽ vt iuxta pmiſſorũ ordinem
nunc cometem deſcribas.

De comete ⁊ bellis ſterilitate terre: morte principũ: ⁊ ceteris malis apparitionem cometis conſequẽtibus. Ca. XXIII. Magi.

Cometa.

COmetes eſt exhalatio terreſtris/calida ⁊ ſicca/pinguis ⁊ viſcoſa:
virtute aſtrorũ ad ſupremã aeris partẽ eleuata: ⁊ ibidem incenſa.
Sunt tñ qui cometã exhalationẽ dicũt ſubtilem: nõ inflãmatã/ ſed
lucentẽ: a lumine ſolis ⁊ aſtrorũ in ipſa incorporato. Generat hec exhalatio
actione aſtrorũ in viſceribus terre: maxime dum pori per frigus aſtringunt:
⁊ egredit cũ per calorẽ reſoluunt. Non autẽ tota ſimul eleuat/ ſed pars poſt
partẽ aſcendit/⁊ noue continue generant: a quibus etiã cometes in ſupiorib⁹
nutrit diutius ⁊ ipſis impeditis deſinit citius. Diuerſificant aũt in quantita-
te/figura/⁊ calore ſm materie differentiã. Unde ſi materia in medio bene cõ-
pacta/in extremitatibus vero circũquaqꝫ rara fuerit: videt quaſi aſtrũ crini
noſum. Si autẽ materia equaliter ſpiſſa/ſed in longum protenſa ſit: vt ſtella
caudata apparet. Si autẽ cauda corpore rarior fuerit/cernit vt ſtella barba-
ta. Raritas etiam ⁊ denſitas materie colorẽ variant. Scdm aſtrologos autẽ
cometa de natura ſaturni/cerulei aut plumbei coloris eſt: que autẽ de natura
iouis/alba ad inſtar argẽti lucidi videt: ⁊ q̃ de natura martis/rubea: q̃ de na
tura ſolis/vt aurũ argento mixtum apparet: que de natura veneris/ſpiſſa vt
nubes cernit. Mercurius aũt cometẽ ſuũ ceruleũ demonſtrat. Cauda etiam
⁊ caput draconis ⁊ aliarũ conſtellationũ nature mutationẽ in his facere dicũ
tur. Sed hec ad pſens cõmemoraſſe/nõ pbaſſe ſufficiat. Diſci. Nondũ mo-
tum ⁊ ſignificatiões cometarũ explanaſti. Magi. Cometes mouet ad mo-
tum continẽtis aeris: per diem naturalẽ circũeundo terrã. Significatiões co-
metarũ ſunt varie. generaliores aũt ſterilitates/peſtilentie ⁊ ſeditiões. Steri
litas quidẽ maxime vbi ſiccitas ⁊ caliditas intſeẽ nocere poſſunt. he eñ come
tam ⁊ antecedũt ⁊ ſequũtur. Priuatur etiã terra eo tpe cõiter omni fecundo
humore. In terris aũt paludinoſis ſequit quãdoqꝫ fertilitas. Peſtilentie aũt
ſequũtur: nam cũ ſubſtãtia comete/que ſubtilis eſt ⁊ bene digeſta/alie exhala
tiones ſegregate tanq̃ impuriores ⁊ venenoſe eleuantur. Unde ⁊ tpe comete
ante aut poſt ventus/terremotus ⁊ ignite impreſſiones plurime fiunt: ex his
itaqꝫ aer infectus ⁊ continuo inſpiratus/vitalẽ ſpiritũ debilitat/⁊ tandẽ extin
guit: ratione etiam ſiccitatis homines incendit. Mortem autem principum
cometa fortaſſe ex eo ſignificare dicitur: q principes vt magis delicati/
vel intemperati ab aere corrupto citius inficiuntur: aut q mors princi-
pis vnius pluſq̃ multorũ popularium diuulgatur. Seditiones autem co-
mete forſitan ſignificant: q ab aere imutatio nõ modo ſpiritus vitalis/ ſed ⁊
animalis imutat: ad cuius imutationẽ ſenſationes quorũ principiũ eſt variã

Diuerſitas cometarũ
Aſtrum crini noſum
Colores
Motus cometarum.
Significationes cometarũ
ſterilitas tre.
Peſtilentie
Mors principum.
Seditiones

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tur: phantaſia pturbatur: appetitus iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis excitatur: ad cuius impetum nōnunꝙ ratio cōdeſcendit/ ⁊ his motibus ſimilia dijudicat ⁊ voluntas ꝗuis de ſe libera ſm dictamen rōnis imperat. Sed vir ſapiens vt in libro ſeptimo concluſimus cū Ptolemeo/ dominabiť aſtris. Diſcipulus. Quinimo ⁊ faſtidicis aſtrologis.

De mixtis tertie compoſitionis que ſunt mineralia. Capitulū XXIIII. Magi.

Plini⁹ in ſpeculo naturali. Ptolemeus in alma. Calcidius in tymeo.

Que ſequuntur in ordine mixtorū mineralia ſunt: videlicet lapides/ ſales/ ⁊ metalla: que ex vaporibus ⁊ exhalationibus actione qualitatū primarū ⁊ calore celeſti in terre viſceribus procreātur. Unde Plinius: Fundus terre p̄cioſiſſimus eſt. ibi em̄ omnes influētie celeſtes confluunt: ⁊ gēmas p̄cioſas cauſant: ratione huius calor maximus circa centrum generať: ſm Ptolemeū ⁊ Calcidiū. Hinc nōnulli ibi infernū eſſe argumētantur. Nōnulli etiā terrā intrinſecus lapidē ꝯtinuū/ varijs tn̄ colorib⁹ diſtinctū aſſeuerant. Diſci. Dictorum generationes particularius tangas. Magi. Lapides ex vapore ⁊ exhalatione cum luto viſcoſo pmixta/ actione longa/ diuerſorū colorum ⁊ efficacie multiplicis ſm materie naturas producunť. Pura autem terra lapis non fit. vincens em̄ in eo ſiccitas/ ipſam coagulari non permittit. Unde niſi vndequaꝗ irrigua eſſet aquis/ ſicut corp⁹ animalis ſanguine: partes eius nō coherent. Aqua vero lapis fieri poteſt/ ſi vel guttatim cadens congelať frigore aut coagulatur virtute materiali. Quod ingenium Raimundus lulij in lapidario luculentiſſime proſecutus eſt. Interdum etiam ſpuma aquarū in lapidem vertitur: ligna quoꝗ in aqua in lapides vertunť.

Lapidorū generatio. Plini⁹ de mirabilib⁹ mūdi. Terra nō fit a pis. Ariſto. 4. meteororum.

Aq̄ fit lapis. Auicēna de mirabilibus. Raymūdus lulij.

Arena item ex luto viſcoſo induratur. Diſci. Sales vnde fiunt? Magi. Ex
vapore exhalationi forti actione in diuerſa ꝓportione admixto/diuerſi ſales
generantur: vt ſunt ſal harmoniacũ/vitriolũ/nitrũ: ſimiliter ⁊ ſulfur: argentũ
viuũ: auripigmentũ: arſenicũ ⁊ ſimilia. Quoꝝ q̄ facile ab igne fugiunt/ſpũs
dicuntur. Humores pingues in terra putrefacti/bitumen efficiũt. Diſci. Me-
talla vnde generantur? Magi. Immediate ex argẽto viuo ⁊ ſulfure. Eſt qui-
dẽ argentũ viuũ ſubſtantia aquea/mixta terreo ſubtili/mixtione forti. Q̄d
quidẽ ꝓuenit ſi vapor ſubtilis exhalationi pure/virtute caloris (ꝓprie ſolis)
per diutinas ſolutiones ⁊ coagulatiões iungatur. Huius partẽ terreā quidam
ſulphur argenti viui nominãt: ⁊ eius ſeparatione multũ laborãt. Claritatẽ ha-
bet ab aqua ⁊ aere incluſis: mobilitatẽ continuā ab humiditate ⁊ pondere: q̄
autem nõ adheret: habet ex ſiccitate extrinſeca. Huius natura mirabilis mul
toꝝ ingenia in ſtuporẽ vertit. Nã quidā ipm calidũ: quidā humidũ: quidā ſic-
cũ: quidā frigidũ a dño eſſe voluerũt. Sulphur aũt eſt ex vnctuoſo aereo/ter
reſtri/ſubtili ⁊ igneitate decocto. Ex his itaq̄ duobus ſcȝ argento viuo ⁊ ſul-
phure diuerſe coadunatis/⁊ in mineris terre decoctis/diuerſa generantur me-
talla: ⁊ vt quibuſdā placet: ſi in terra manerẽt/natura decoctionẽ argẽti viui
iteraret donec in argentũ ſtabiliretur: ⁊ ſulphur in aurũ verteretur. Sunt aũt me
talla. Plumbũ q̄dẽ ex argẽto viuo impuro/groſſo/⁊ feculẽto/⁊ ſulphure im-
puro ꝓductũ. Stannũ ex argẽto viuo puro ⁊ claro/⁊ ſulphure imũdo gene-
ratur. Ferrũ ex ſulphure ſpiſſo/impuro ⁊ adurẽte cũ argẽto viuo modico ⁊ im-
mũdo creatur. Aurũ ex argento viuo puro ⁊ claro ⁊ ſulphure rubeo ⁊ mũdiſſi-
mo nõ adurẽte actione ſolis efficitur. Cuprũ vel es ex arg. vi. nõ oĩno imun-
do/⁊ ſulphure rubeo ⁊ groſſo naſcitur. Alchimiſte argentũ viuũ mercuriũ no-
minãt: q̄ oĩbus metallis iungitur: ſicut Mercurius in influẽtia ſcḋm aſtrologos
cũ planetis oĩb⁹ copulatur. Argentũ ex argẽ. vi. mũdo ⁊ albo/⁊ ſulphure nõ
adurẽte mũdo ⁊ albo ꝓcreatur. Accidit aũt metallis ductibilitas ex vnctuoſi-
tate: ⁊ liquefactibilitas ex multa aquoſitate argẽti viui. Vñ que plus de argẽ
to viuo participãt/citius liqueſiũt. ſicut plumbũ ⁊ ſtannũ. per oppoſitũ es et
ferrũ. Diſci. Chalibs vero vnde generatur? Magiſter. Chalibs eſt ferrum
purgatũ ⁊ depuratũ per ignitiones ⁊ extinctiões multas. vñ efficitur vnctuoſi-
tatis minoris: ⁊ facilius q̄ ferrũ frangitur. nec oĩno in pondere equiparantur.
Auricalchũ aũt eſt cuprũ ꝑ tuthiā coloratũ. Electri vo ſpecies tres inueniũ
tur. Vna que ex quodā gumi arborũ indureſcit. q̄d ⁊ ſuccinum dicũt. Alia ex
ꝑtibus auri tribus ⁊ vna argẽti conflatur. Tertia aũt naturalis eſt/⁊ in mi-
neris reperitur: ſophiſticata ab auro vix diſcernitur: ⁊ inter alias virtutes habet
vnde venenũ miro ſplendore prodat. hinc in precio eſt.

Sales
Spiritus
Bitumen
Argẽtũ viuũ.
Sulphur
Plumbum
Stannum
Ferrum
Aurum.
Cuprum
Mercurius
Argentum
Ductibilitas.
Liquefactibilitas.
Chalibs.
Auricalchũ
Electri ſpẽs.
De hac Ambro. in hexa. li. 3. ca. 15.

De Metallorum tranſmutatione. Capitulum XXV Diſcipulus

Reſtat de quo circa huius generis mixta te diſſerturum auidius ex-
pecto. Magiſter. Quod eſt hoc? Diſci. Metallorũ tranſmutatio
de qua alchimiſte ſe iactant/ſi ſit poſſibilis? Magiſter. Eoꝝ quo-
rum materia eſt eadem/crebram fieri tranſmutationẽ docuimus. Num terra
in aquam/⁊ aqua in aerem/aer in ignem/⁊ hec omnia in mixti ſpeciẽ trãſmu-
tantur? Sic cinis/⁊ arena obſcura in luciſſimum vitri ſubſtantiam actione
ignis vertuntur. Diſcipulus. Tranſmutantur ſi in preiacentem redacta fue-

rint materiā: aut ſaltē in eā/ cuius forma forme generāde nō repugnat. Magiſter. Quid igit̃ obſtat q̃ minus hac via metalla in ſe trāſmutari poſſint: cū omniū cōmunis ſit materia? Ad hoc equidē multi phoꝝ per calcinationes/ ſublimatiōes ſolutiōes/ ⁊ coagulatiōes laborarūt: licet min⁹ vtiliter ꝙ veraciter cū artē nature actionē ſm preciſionē imitari/ aut difficillimū ſit/ aut omnino impoſſibile. Magis tñ veritati appropinquant: qui per principia nature talem rem efficere ſtudent que ſine fumo fluat ignē non fugiat: ſubſtantie metalli per minima mixta totum qd̄ minus in minera decoctū eſt/ celerrima actione cōpleat. Hoc iam completū/ elixir: hoc ouum/ ⁊ lapidē phoꝝ: ⁊ in ſuis principijs acetū acerrimū: lapidē nō lapidē/ mineralē/ animalē/ vegetabilē/ ſanguinē/ terrā oculoſam: vrinam/ ⁊ omniū rerū nominibus nomināt: vt ſub metaphoris ⁊ figuris fatuos ⁊ auaros a via veritatis ſecluderent: phīs vero ⁊ nature pñcipia ſecretius rimātibus/ occultas nature opationes panderent.

Nature imitatio difficillima.

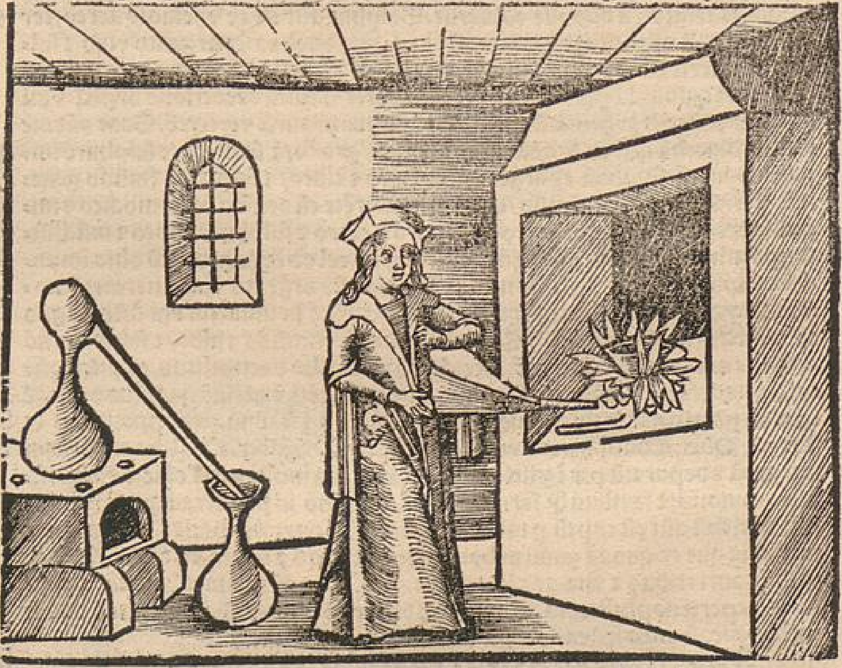

Ars eadē in ſe nullius laboris: ſed opus eſt mulierū: ⁊ vt aiunt ludus pueroꝝ. Huius auctores pcipue fuere Hermes/ Geber/ Auicēna: ⁊ hi q̃s Turba phoꝝ cōmemorat: moderniores ſūt Raymundus Lulij. Arnoldus de noua villa. Albertus magnus: quoꝝ omniū vnus finis: ſed ꝓcedendi modus diuerſus: omnis tñ in limitibus nature cōcluſus: e quib⁹ oībus huiuſcemodi trāſmutationis poſſibilitas indubitata ꝯcludit̃. Sed ꝓculdubio ab his q̃ diuitibus et pñcipibus ſe iungūt ⁊ magna ꝓmittūt/ nequaꝙ attingit̃. Nam ſi ſciētie hui⁹ ſecreta noſcerēt: ſeſe vtiq̧ occultarēt: de theſauro tanto gratias deo agerent/ paupibus bene facerēt: nec alioꝝ opibus indigerēt. Ab illis ſūt maxime cauendū: qui aut receptas ꝓbatas/ neſcio a quibus magnatibus ſe habere glo

Auctores alchimie

A quib⁹ alchimiſtis cauendum ſit.

riantur: lunã figere: ⁊ ad gradus auri mediocris/aut optimi tingere: mercu-
riũ coagulare: partẽ cũ parte: ⁊ varia augmẽta poſſe efficere mentiri nõ ve-
rentur. A quibus nimirũ tot hominũ milia decepti/⁊ alieni auri cupidi: pro-
prij vero qđ habuere in ſumptuoſis expẽſis largiores/oĩno defecerũt: ⁊ quo-
tidie deficiunt: nec aliena periculo cautiores deſiſtunt. Quod cũ in magnũ rei-
publice detrimentũ vergat/non ab re eſt/ſi a magiſtratibus ⁊ cõmuni bono
ꝓuidentibus/a fatua eorũ p̃ſumptione coerceant̃. vident̃ eĩn eſſe ⁊ de nume-
ro illorum: de quibus Paulus apoſtolus ſcribit: Semper diſcentes/⁊ nunq̃ — 2. ad Tith. 3.
ad ſcientiam veritatis peruenientes.

De vegetabilibus. Ca. xxv. Magiſter:

Quartũ genus mixtoꝝ eſt vegetabiliũ: vt ſunt herbe: arbores ⁊ cete-
ra hmõi. Diſci. Horũ originẽ pandas. Magiſter. Si diuini philo- — Moſes
ſophi traditionẽ attẽdimus/hec a primordio ex terra iuſſu creato- — Geñ. j.
ris ꝓdierũt/cum ait: Germinet terra herbã virentẽ ⁊ facientẽ ſemen: ⁊ lignũ
pomiferũ faciens fructũ iuxta genus ſuũ: cuius ſemen in ſemetip̃o ſit ſup ter-
ram. Ecce creator omniũ vegetabilia ſimul in eſſe ꝓdire iuſſit: ⁊ vnde ſe per
multiplicationẽ indiuiduorũ in ſpecie conſeruarent/in ſemetipſis ſemen ha-
bere dedit. Et nõ modo vegetabilibus: ſed ⁊ cunctis animãtibus hoc fecun- — Aug. de trini.
ditatis beneficiũ p̃ſtitit. De hac re diuũ Auguſtinũ ⁊ theologũ ⁊ philoſophũ — li. 3. ca. 8.
excellentiſſimũ in de trini. li. 3. diſſerentẽ audiamus. Omniũ quippe rerum — Omniũ rerũ
(inquit) que corꝑaliter/viſibiliterq̃ naſcunt̃: occulta quedam ſemina in iſtis — elementoꝝ la-
corporeis mũdi hui⁹ elemẽtis latent. Alia ſunt eĩn hec iã ꝯſpicua oculis nr̃is — tent ſemina.
ex fructibus ⁊ animãtibus. Alia vero illa oculta iſtorũ ſeminũ ſemina. Unde
iubente creatore/ꝓduxit aqua prima natatilia ⁊ volatilia. Terra autẽ prima
ſui generis germina: ⁊ prima ſui generis aĩalia. Neq̃ eĩn tunc huiuſcemodi
fetus ita ꝓducti ſunt: vt in eis que ꝓducta ſunt vis illa conſumpta ſit. Sed
plerũq̃ deſunt cõgrue tꝑamentoꝝ occaſiones/quibus erũpant ⁊ ſpecies ſuas
peragant. Ecce eĩn breuiſſimus ſurculus ſemen eſt: nam cõuenĩẽter mãdatus
terre arborẽ facit. Huius autẽ ſurculi ſubtilius ſemen aliqđ eiuſdem generis
granũ eſt: ⁊ huc vſq̃ nobis viſibile. Iam v̄o hui⁹ etiã grani ſemen: q̃uis ocu-
lis videre nequeamus/rõne tñ conijcere poſſumus: quia niſi talis aliqua vis
eſſet in elemẽtis: nõ plerũq̃ naſcerent̃ ex terra que ibi ſemĩata nõ eſſent. Nec
animalia tam multa/nulla mariũ feminarũq̃ cõmixtione p̃cedẽte: ſiue in ter-
ra/ſiue in aqua: que tñ creſcũt ⁊ coeundo alia pariunt: cũ illa nullis coeuntib⁹
parẽtibus orta ſint. Et certe apes ſemina filiorum nõ coeundo concipiũt: ſed — Apum ge-
tanq̃ ſparſa per terras ore colligunt. Inuiſibiliũ eĩn ſeminũ creator ip̃e crea- — neratio.
tor eſt omniũ rerum. Q̃m quecũq̃ naſcẽdo ad oculos noſtros exeunt/ex ocul-
tis ſeminibus accipiũt ꝓgrediendi primordia/⁊ incremẽta debite magnitu-
dinis: diſtinctioneſq̃ formarũ ab originalib⁹ tanq̃ regulis ſumũt. Et infra. — Idem ca. 9.
Iſta quippe originaliter ac primordialiter in quadã textura elementoꝝ cun-
cta iam creata ſunt: ſed acceptis opportunitatib⁹ ꝓdeũt. Nam ſicut matres
grauide ſunt fetibus: ſic ipſe mũdus grauidus eſt cauſis naſcentiũ. Et vt te-
ſtatur Ambro in hexa. Neq̃ aq̃ fieri põt vt nõ/aut ſeminibus vtant̃ vniuer- — Ambroſius
ſa gignẽtia: aut habeant aliqua que videant̃ cum virtute ſeminũ cõuenire. Et — li. 3. ca. 6.
vt Aug. ſup Geñ. lib. 5. diſſerit, arbor ex arbore p ſurculi plantationẽ: ⁊ ex ſe- — Auguſtinus
mine arbor: ⁊ ſemen ex arbore. ſed ſemen ex ſemine nullo modo niſi prius in-
teruenìat arbor naſcetur. Diſcipulus. Luculentiſſime doctor hic egregius

que animo meo de his inſidebant dubia diſſoluiſti: imitari equidē amplius nequeo: cur ex terra pulueriſata/cribrata/⁊ omni humana induſtria ſeminibus euacuata ſponte pullulant plante: ⁊ quidē in figura/virtute/coloꝛe/ſapoꝛe ⁊ ſpecie diuerſe. Sic ⁊ de his que in aque ſupꝰficie videnꝰ oꝛiri: qꝛ elemēta (que in ſupioꝛibus apud nos pura nō eſſe aiebas) ſeminibus taliū ſunt impregnata. Sed congrue tꝑamentoꝝ occaſiones quibus ea erumpere dixit que ſuntē

Aug. vbi ſ. li. 3. de trini. Sap. 11. Idē lib. 8. ſup Geñ. ad lraꝫ

Magi. Has qualitatū primarū actiones ⁊ celoꝝ influxus in ꝓpoꝛtione nature cōcurrētes intelligo: ⁊ accidētes cauſas (vt ipſe doctoꝛ ait) ſm naturam foꝛinſecus adhibitas. His equidē eo que ſecreto nature ſinu abdita cōtinenꝰ ⁊ foꝛis creanꝰ/quodāmodo explicādo menſuras ⁊ numeros ⁊ pondera: que in occulto acceperūt ab illo qui oīa in menſura ⁊ numero ⁊ pondere diſpoſuit idem ſed diffuſius li. 6. ſuper Geñ. proſequitur ⁊ omnia primitus a deo creata fuiſſe: ⁊ per ſeculi tractum ex occulto in manifeſtum locis congruis exercenda teſtatur.

De cremento et diſtinctione plantarum. Capitulum xxvij Magiſter.

Virtus nāqꝫ ⁊ influxus celeſtis ſupꝰficiē terre penetrans: partes ſubtilioꝛes q̄bus dicta ſeminalis vis occulta ineſt/in fumum reſoluit: rurſumqꝫ condenſat: ⁊ in radicis ſpecies transfigurat. Hec infixa terre tanq̄ matri virtute caloꝛis cōnaturalis ⁊ ſupceleſtis/humoꝛē terre circūiacentis alterat ⁊ qꝺ nature ſue cōueniens eſt attrahit ⁊ in ſui ⁊ plante ſubſtantiam conuertit. Unde planta radice loco oꝛis/qua nutrimentū accipit: et medulla pro ſtomacho coꝛde ⁊ epate vtitur: in quibus acceptū nutrimentum digerit: ⁊ digeſtū partibus ſingulis per venulas ſubtiles tranſmittit: ſtipitē pro coꝛꝑe medullā cōtinente corticē ꝓ cute ſtipitē protegēte: folia aūt ad fructuū defenſionē/⁊ nodos loco neruoꝝ mēbra colligantiū accipit. Fructū vo in vſum viuentium ⁊ oꝛnatum vniuerſi: ſemen inſup pro ſpeciei conſeruatione gignit: ⁊ in hec quoqꝫ elementoꝝ partes ꝓpoꝛtionabiliter diſtribuit. Terreū nāqꝫ qꝺ multū eſt in ſtipitis ⁊ durarū partiū ſubſtantiā tranſit: humidū aquoſum qꝺ parū eſt in folia ⁊ corticē. Aereum ſubtile qꝺ eſt minus/in floꝛem: qꝺ aūt viſcoſum in frucū aſſumit. In eo autē qꝺ ſemētis vices agit/igneū quod minimū eſt deliteſcit. Per terrā coheret: per aquā ſe diffundit: per aerē ⁊ ignē planta conſurgit. Diſci. Plantas igiꝰ quatuoꝛ elementis conſtare aſſeris?

Adaptatio plante ad coꝛpus humanū. Ambroſius in hexa. li. 3. c. 14

Magiſter. Etiā. Diſcipulus. Cur igitur nō in aqua/aere/aut igne queadmodū in terra pullulant aut nutriunꝰ: cū ⁊ in his quoqꝫ ſingulis ſingula elemēta ꝑmixta ſint. Magiſter. Elementa apud nos ⁊ foꝛtaſſe in toto vniuerſo iam nō pura/ſed ſibi in omnibꝰ mixta Ambro. affirmat ⁊ in naturalibꝰ exercitato facile ꝓbatur. Plantas autem non in ſingulis oꝛiri omnibus manifeſtum. Huius autē cauſam (quia queris) ex ſuperioꝛibus accipe: cum terreum in omnibus abundare/cetera autem in quantitate minoꝛe ⁊ a terra coherentiam plantis ineſſe oſtenſum eſt: hinc in terra figuntur/⁊ ſufficiens nutrimentum inueniunt. In aqua autem ad tempus nutriri/ſed figi non poſſunt (paucis demptis.) In aere vero diutius/aut nutriri/aut figi propter ſui ſubtilitatem nequeunt: in igne ab exceſſiuo caloꝛe citius emarceſcunt. Diſcipulus. Omnes itaqꝫ plantas a dominio terreas aſſeueras. Magiſter. Ita ſentio.

Ambroſius in hexa. li. 1. c. 6.

Diſcipulus. Unde ergo quaſdam calidas ⁊ humidas multi ſcribūt: cum neu= Uarietas
tra harum qualitatū terre conueniat? Magiſter. In plantis ſi partes inte= plantarū.
grales conſyderas/ ipſas terreas a dominio deprehendes. Si autem partes
virtuales ⁊ qualitatū gradus attēdis: quaſdā calidas ⁊ ſiccas: alias calidas
⁊ humidas: alias humidas ⁊ frigidas: nōnullas etiam frigidas ⁊ ſiccas inue=
nies: ⁊ hoc vel in gradu pꝛimo/ ſecūdo/ tertio/ aut quarto ſm qualitatū inten
ſiones ⁊ remiſſiones. nam ſm has ſimiliter ⁊ partium elementaliū in pꝛopoꝛ
tione multiplici variantur plante: non modo in virtutibus/ verūetiam in fe
cunditate/ modo germinandi/ ⁊ effigie. Creatoꝛ equidem omnium (vt pꝛemi=
ſimus) vim hec omnia continentem ſic indididit: vt congruis temperamento
rum occaſionibus qđ in ſecreto nature ſinu abditum eſt/ in pꝛopatulū pꝛodi
re poſſit. Unde quedā ſunt que ex radice vnicum ſtipitem habent: ex quo rur Plantarum
ſus rami/ ⁊ ex his folia pullulant: ⁊ ſunt arboꝛes. Quedam ex radice non ſti= diſtinctio.
pitem/ ſed ramos: ⁊ ex his folia generant: ⁊ ſunt frutices. Quedam ex radice
nec ſtipite nec ramis medijs folia germinant: ⁊ ſunt herbe. Ex oleribus autē
ſunt que ex vna radice ſtipites ⁊ ramos multos accipiunt. Et rurſus quedam
fructificant: quedam ſine fructu omni tēpoꝛe manent. Fructifere ſm digeſtio=
nes ſemel tm̄ aut pluries in anno fructificant. Fructum autem aut ſub folijs/
ſuper folia/ in medio: ſub coꝛtice/ a ſtipite: aut a radice pꝛoducunt. Amplius
quedam oleum ſtillant: quedam folia non habent: quedam etiam floꝛibus ca=
rent. Omnibus autem vt ait Plinius/ ineſt ſexus diuerſitas. In eadem vero Plantarum
planta teſte philoſopho: vterq̄ ſexus non reperitur. Ab auibus ſemen deuo= ſexus.
ratum ⁊ egeſtum integrum: ſi in ruinam coꝛticis ceciderit/ nōnunq̄ pullulat: Plinius
ſitq̄ vt in quercu aliaue arboꝛe/ ceruſus aut alterius generis planta reperiat Ariſtoteles.
In his autem que per ſurculi inſertionem in alieno ſtipite creſcunt. natura ſti
pitis in ſurculi naturam cōmutatur. Sed his finē faciamus. Nam vt ait ſan=
ctus Ambroſius in hexameron libro 3. ca. 15. Inexplicabile eſt ſingularū re= Ambroſius
rum pꝛopꝛietates exquirere: ⁊ vel diuerſitates earum manifeſta teſtificatione
diſtinguere: vel latentes occultaſq̄ cauſas indeficientibus aperire documen
tis. Et rurſus. Quis autem poſſit compꝛehendere varietatē/ ſpeciem/ gra=
tiamq̄ pomoꝛum: ſingularum quoq̄ vtilitatem arboꝛum/ fructuum/ ſucoꝛūq̄
pꝛopꝛietatem.

De Animalibus. Ca. XXVIII. Diſci.

AD ſequentis igitur oꝛdinis mixta deſcēdas. Magiſter. Que ſequū
tur quinti generis mixta/ animalia ſunt irrationalia: que in pꝛeſenti Geñ. j.
quadruplici oꝛdine diſtinguimus. Sunt enī quedam vt ait ſcriptura
volatilia: quedā reptilia ⁊ quedam greſſibilia. Quoꝛum exoꝛdia/ pꝛopaga=
tiones ⁊ naturas in medium ferre: ingenium vacillat/ calamus tepet/ ⁊ epito
matis bꝛeuitas nō admittit. Diſcipulus. Saltem que iam in pꝛompto ſunt/
verbis planis ſuccinctaq̄ oratione in vniuerſali patefacias. Magiſter. Fa
cile quidem tuis petitionibus acquieſcerem: ſed ea bꝛeuitate quam expetis: ⁊
obſcurus fio: ⁊ emulis quibus me feriant iacula adminiſtro. verūtamen cum
non illis/ ſed tibi optime indolis adoleſcenti in hoc epitomate obſequi ſta=
tuerim: vt petis pꝛememoꝛato oꝛdine ſingula ſub bꝛeuitate tranſcurram.
Diſcipulus. Pꝛobe.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De volatilibus ⁊ generatione ouorum. Capitulum XXIX Magiſter.

Volatilia. Volatilia aues ſunt/que alis ſeipā ꝑ aera quo tendūt mouent. Ho
rum primordiale exordiū ſimilr a creatore eſt: qui diſtincta elemē
ta ꝑ capacitate ſua viuentibus decorauit: aera quidē volatilibus:
aquā natatilib⁹: terrā greſſibilib⁹: ⁊ hec vtraqꝫ reptilib⁹. ignē aūt qui ꝓpter
ſui debilitatē ⁊ ſiccitatē viuētibus habitaculū pſtare nō poteſt/ a viuēti aīa
nudū reliquit. Diſci. Hec legiſlatoris hiſtoria pandit/naturalē volatilium
generationē edoceto. Magiſter. Volatilia qr ſe in numero conſeruare non
Gen.j.d pſſt (qm̄ corruptibilia ſunt) ab auctore nature dicēte: Creſcite ⁊ multiplica-
mini/ ꝓpagationis vim acceperūt: qua ſe in ſpecie conſeruēt. Fit aūt hec ꝓ-
pagatio per ſeminis deciſionē. Unde ⁊ in ipſis ſexuū diſcretio eſt: ⁊ nos in ſe-
quētibus maſculū gallū: ⁊ femellā gallinā appellabimus. His equidē duob⁹
coeūtibus/in matrice galline oua cōcipiunt: ⁊ ex illis pulli naſcunt. Primū
Ouorum ge- de ouis: deinū de pulloꝝ formatione tractabim⁹. Diſci. Oua vnde/aut quō
neratio. generātur? Magiſter. Ex ſpermate galline: cuius pars humidior ad extre-
mitates ſe expandit/⁊ fit albumen: terreſtris ṽo ad centrū ſe contrahit/⁊ fit
citrina: ⁊ vitellus dici ſolet: ⁊ hec duo ꝓpter nature diuerſitatē telis paruis
ſeparantur. In quibuſdā tamen ꝓpter caloris debilitatem: colores hi diſtin
cti non ſunt: vt in ouis piſcium. Ouū conceptū/calore matricis cui colligatū
eſt vegetat: donec ad cōplementū perueniat. exinde vinculo quo matrici iun-
gitur rupto in lucem prodit eo ordine: vt pars acuta que matrici adherebat
vltimo exeat. Teſta in ventre mollis eſt: ne parturiēdo ledat: mox autē edita
Ouantium frigore dureſcit. Ouantibus non eadem eſt natura. Nam quedam ſemel tm̄
diuerſitas. in anno parturiunt. vt rapaces: quedam pluries: vt columbe. Galline autem
domeſtice multotiens: ⁊ he cito deficiunt: quoniam cibus in ſperma tranſit.

Diſ. Scite hec dicta videnẗ. Sed ad q̄d galli coitū neceſſariū arbitrare: cum
ouū ex ſolo galline (vt ais) ſpermate formeẗ? Mag. Ut ſeminalem ſpiritū
immittat: quo ouū et ſuſtentaẗ et fecunditatem accipit. Uñ gallina ſine gallo — *Fecunditas oui*
ouans: aut ex inani alterius galline concubitu / aut oſculo vel olfactu galli /
vel flante zephyro: oua quidem parit / ſed ſterilia: que oua venti appellanẗ:
fit aũt hoc ſepius. non em̄ gallina tantū quantū gallus coitum appetit: ideo
multis gallinis gallus vnus ſufficit.

De pullorum ex ouis generatione: formatione et diuerſitate. Cap. XXX. Mag.

Oua itaq; galli concubitu concepta a gallinis: nonnunꝙ a gallis / in
terdum alternatim ab vtriſq; fouenẗ. Albumen q̄d calidum eſt et
humidum: in quo et vis ſeminalis a gallo tranſfuſa latitat / calore — *De formatiõe pulli*
incubantis alteraẗ: et in triduo vel circa guttula q̄dam ſanguinea in albumi-
ne / verſus oui acumen apparet: ex qua cor pulli formaẗ. Fitq; circa idem ve-
na magna in vmbilicos duos ramificata: quorū alter ad telã vitelli / alter ad
eam qua pullus contineẗ ꝓtendiẗ. per primū pullo cibus de vitello ministra
tur: reliquus ſecundine deputaẗ. Diſ. Subſtantiã igitur pulli ex albumine
nutrimentū vere ex vitello aſſeris? Mag. Sane. In argumentū huius acce- — *De nutrimento pulli i ouo.*
dit: ꝙ vitellus continue minuiẗ: et ſi quod reſiduū eſt / naſcentē pullum in vm
bilico ſequiẗ: vt ſtatim natus cibum habeat conuenientē: in perfectis aũt vm
bilicus tam nõ apparet. Diſ. Nondum naſcentis conditionē / ſed exurgentiū
membroꝝ formationē quero. Mag. In decē diebus oīa membra pulli ma-
nifeſte apparent: et inter hec caput maximū. ſequētibus decē fortificanẗ et or
dinatius diſtinguunẗ: et a ſpiritu vitali ſingula viuificanẗ: ita vt die viceſima
pullus iam vociferare incipiat. Hec aũt eſt poſitio ipſi⁹ in matrice: vt caput
ſupra pedem dextrū habeat: et ala dextra caput tegat. Omnis tñ in pedes na
ſcitur ex acuta oui parte. Ex ouis aũt oblongis galli: ex rotundioribus galli
ne frequentius generanẗ. Diſ. Sed quid de ouis in quibus nõnunꝙ duo vi-
telli conſpiciunẗ. Ma. Hec ex duplici coitu / per aggregationē duorum ſper-
matum concipiunẗ. Et ſi q̄dem ſit tela vtrūq; diſtinguens / gemellos: ſin autē / — *Ultur*
pullum monſtruoſum ꝑcreant. Ultures aũt. vt refert ſanctus Ambroſius — *Fenix*
in hexameron. li. 5. c. 20. ſine concubitu concipiunt et generant. Et de carnis — *Ambroſ. idē*
premortue phenicis humore vermis exurgit qui et proceſſu temporis in prio — *ca. xxiij.*
ris ſpeciem reparatur.

De membrorum in pullis diuerſitate. Capitulum. XXXI. Diſci.

Unde queſo tantam in organis et membris volatilium diuerſita-
tem natura ingeniauit? Magi. De interioribus ſi queris / ea ad
opera vegetatiue neceſſaria ex his que poſthac dicem⁹ cognoſces
Exteriora vero ad alia opa: maxime aũt ad ea que prede deputanẗ accommo-
data ſunt. Uñ quibuſdam viſum acutiorē / alijs autem obtuſiorē dedit. Acu-
tum quidem rapacibus. vt a remotis predam cognoſcant. Ceteris vero que
circa terram aut aquas verſanẗ obtuſiorem: quia alimento ſunt ꝓpinquio-
res. Palpebras habent membranulas non carneas: nec oculos niſi per infe
riorem claudunt: propter duriciem corij continentis caput. Dentibus carēt:

Ambroſius in hexa.li.v.ca.xxij. — et ꝑ his vtunť roſtris. Que rurſus in rapacib⁹ acutiora ſunt et adunca: vt ꝗ
dam cape/et captã facilius dilaniare poſſint: qm̃ carnib⁹ veſcunť: iõ etiã vn-
gues ceterꝫ hñt magis adũcos. In aqticis roſtra ſunt lata: vt ipſis ꝑ hamo
et collo ꝑ arundine hami: et pedib⁹ latis (qꝝ ꝛ digiti mẽbranis liganť) pro
nauigio vtanť. loco anteriorũ pedum alas habent. volando ſe cauda dirigũt

Idem ca. xvj — Pectus eſt acutũ: vt volando paucũ aeris moueat/et aera citi⁹ diuidat. Car
Aues nõ min-gunt — noſum tñ: ne ex freqnti aerꝫ ĩpulſiõe aut ledať: aut interiora infrigidenť. Nõ
mingũt: qm̃ paꝝ bibũt: et ſi quid ſupflui ſepať/in plumaꝝ ſubſtantiã vertiť:
Cetera ꝑticularius inqrere nõ eſt pñtis negocij. Sunt em̃/vt ait Ambro-
ſius/auiũ gña diuerſa: q̃ memoria aut cognitione cõprehendere q̃s poſſit?

De aquatilibus. Cap. xxxij. Magi.

Ps̃.103 — AB aere itaqꝫ in aquã delapſi/eã ſi poſſum⁹ trãſnatabim⁹. ſpacioſum
et magnũ eq̃dẽ eſt mare: et illic reptilia qꝝ nõ eſt numerus. et aĩalia
Ps̃.106 — inqt ꝓpheta puſilla cũ magnis. Diſ. Et q̃ hec viderũt? Ma. Qui
Ambroſius in hexa.li.5.c.2. — deſcẽdunt mare in nauib⁹/faciẽtes opationẽ in aq̃s multis: ipſi inqt viderũt
opa dñi et mirabilia ei⁹ in ꝓfundo. Plura eq̃dẽ in mari ꝙ in terris ſunt ait
Mirabiliora maris ꝙ terre — Ambro. in hexa. Et ea q̃ in terris viuũt/ab his ſibi noĩa vendicarũt: eo ꝙ pri
us in mari iſta ceperũt/diuerſis q̃ꝫ fluminibus. Et ea q̃ timem⁹ in terris/a-
Lib. 2. ſenten. diſ. 15. — mamus in aq̃s. Etenim noxia in terris/in aq̃ innoxia ſunt. Atqꝫ ipſi angues
ſine veneno. Leo terribilis in terris: dulcis in fluctibus. ſic videre eſt de cete-
ris. Verũtñ vt teſtať Petrus Lõbard⁹: oĩa creata ſunt innoxia: ſꝫ ꝓpter pec
catũ facta ſunt noxia. Nihil itaqꝫ hoĩ nocuiſſent/ſi nõ peccaſſet. Sed hec the
Gen. 1. — ologie reſeruãtes/ad ꝓpoſitũ reuertamur. Diſ. Videris aſtruere et aquati-
Ambroſi. vbi ſupra. c. 1. — lia ꝑ creationẽ in eſſe ꝓdijſſe. Mag. Moyſes hec docuit. Dixit em̃ deus (vt
ait) ꝓducant aque reptile aĩe viuẽtis. Omne aũt qđ natat/reptãdi hꝫ vel ſpe

Gen. 1. D. — ciẽ vel naturã. vt aſſerit Amb. Et ne hec in ſeipſis deficerẽt/ipſis gñationis
fecũditatẽ creator cõicauit/dicens: Creſcite et multiplicamini et replete aq̃s

Fit aũt plerũqꝫ hec gñatio p ſeminis ꝓpagationẽ. Vñ ⁊ in aquatilib⁹ ſeu pi- Diſcretio ſex⁹
ſcibus ſexuũ diſcretio eſt. et in pluribus corpis mole patet. Nã femine mari- in piſcib⁹.
bus et maiores ſunt et longiores: carne quoqꝫ duriores reperiunt.

De pullificatione piſciũ. Cap. xxxiij. Mag.

Qui ſexu diſcernunt ventrũ attritiõe coeunt: tanta aũt celeritate vt
viſum fallant. Ordinẽ tñ nature ſeruãt in ſexu et gñe: vt nunq̃ pi- Murena.
ſcis cũ alterius gñe piſce cõmiſceat. dempta murena: q̃ ſibilo vi- Ambroſi. vbi
pere ad littus euocata cũ ea coit. vt refert Ambro. in hexa. Tpe itaqꝫ coitus ſupra. c. 7.
par cũ pari ambulat. Femella oua ↄcipit ĩ matrice: que tñ nõ pficiunt donec Formatio pi-
pariant. tũc eñi mas ea ſubito ſequit/et ſemine ſuo aſpgit: aſpſa ab aqua/ vt ſcium
a blanda nutrice fouẽda ſuſcipiunt: poſt diẽ albeſcunt: dehinc oculi apparere
incipiũt. et celeriter complent: maxime aũt ſi multo ſemĩe pfuſa fuerint. Pri
mum ex reſiduo oui humore/dehinc ex aq̃ nutriunt. Que aũt maſculino ſper
mate tacta nõ fuerint/ſterilia manẽt. Femella etiã maiorẽ ptẽ ſuoꝝ ouoꝝ pt⁹
tpe deglutit: qd fortaſſe ſagax natura ꝓuidit: ne tota vnda piſcibus impleat
Hinc etiã magni corpis piſces paucoꝝ filiorũ ſunt. Diſ. Quid aũt de his q̃
bus nõ ineſt ſexus diuerſitas? Ma. In oib⁹ vtrũqꝫ ſexũ eẽ aſtruũt ſola dem
pta anguilla: q̃ ſcopulis ſe atterit: eaqꝫ ſtrigmẽta virtute influentiaꝝ viuifica Anguilla
ta in anguillaꝝ ſpeciẽ tranſeunt. vel vt ait Phũs viſcoſitatẽ p aures ↄcipit: Ariſtot. v. de
atqꝫ fetũ generat. Quedam etiã e piſciũ genere rore celeſti (vt aiunt) ↄcipiũ- animalibus.
tur. ſicut oſtree et q̃ in ↄchilibus degũt: et q̃dã ex limo et putredine erũpũt.
Diſ. Facile his fidem habeo: cum ſermonẽ diui Auguſti. de mũdi fecũditate
mẽte reuoluo:

De diuerſitate membrorũ in genere piſciũ. Capitulum XXXIIII Magiſter.

Nec in hoc gñe aĩantiũ natura in mẽbroꝝ diſtinctione defecit. Vñ Ibidẽ. c. 14.
primũ corpus oblongũ edidit/q̃ aquas facilius diuidãt: id quoqꝫ co- Piſces corp⁹
rio leni/aſpero ſquamoſo aut ſpinoſo texit: loco manuũ pedumqꝫ habent oblon-
brancias et pinnulas qb⁹ ſe moueant ordinauit. Cauda aũt natando oẽs ſe gum
regunt. hanc etiã cũ dormiũt parũper mouent. aſſerit Plini⁹. Senſuũ vias Plini⁹ in ſpe-
habent occultas: ne aqua ledant: pter oculos q̃ duriores ſunt: nec colores me- culo naturali
dios diſcernere ꝓpter viſus debilitatẽ facile pñt: ob id et piſcatores eo celo-
rum genere vtunt ſepius. Non ſpirant. Qd nobis eſt ſpiritus/ illis eſt aqua
Sicut nobis ſpiritus/ita illis aqua viuendi miniſtrat ſubſtantiã. Brancias
habent: quas nunc plicant et colligũt: nunc explicãt atqꝫ aperiunt. In hanc Ambroſi. vbi
ergo collectionẽ et apertionẽ dum ſuſcipit aqua/et tranſmittit ac penetrat/ ſupra ca. 4.
reſpirationis munus implet. pulmone itaqꝫ carent. Humorem ſanguini pro
portionatũ poſſident. Linguam habent: ſed non vndiquaqꝫ diſcretã a palato
Dentes ſunt ipſis ex vtraqꝫ mandibula acuti et prominentes: vt cibum in ore
tenere/diuidere et deglutire citius poſſint: ne humiditate aque effluat. Diſ.
Si aqua nutriuntur vt premiſſum eſt/ dentibus non indigent. Magiſter.
Aqua q̃dem nutriunt: ſed nõ pura/ſed ea que viſcoſitatibus terrenis impin- De nutrimen-
guata eſt. vt eſt pluuialis/et p ſtercoꝝ loca tranſiens. Nec illa ſolum: verũeti to piſcium.
am vermibus/herbis/ſtercoribus/carne/pane. et generaliter ſemper minor
eſt eſca maioris: ita vt tpe pullificationis etiam nonnulli pullos deuorent.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Habitatio pullorum Idem ca. viij. Habitatio eorum diffuſa nõ eſt: ſed vt ait Ambroſius: Hoc genus piſciũ in illo ſinu maris alit/illud in alio: et qđ hic abundat/alibi deeſt. Fouendi tñ partus neceſſitate q̃dem loca mutant. Hec de aquatilibus cõmunibus accipiẽda arbitror: nõ de ſingulis monſtris marinis. Nunc ſtilus vndarũ procellis madidus terras reuiſet: et alis excuſſis reptilia greſſibiliaue peruolet.

De reptilib⁹ et greſſibilib⁹. et quare deus tã diuerſas rerum ſpecies cõdidit: q̃ etiã nobis nociue et inutiles videntur. Cap. xxxv.

Diſ. Reptilia q̃ dicis? Ma. Que corporis contractioni et extenſioni innituntur: qb⁹ ſe in anterius mouent. parte eq̃dem anteriore ſe extendũt qua ſi aliq̃d ſolidi apprehendunt/reliquũ corporis poſt ſe trahunt.

Serpentia Et hec rurſus trifarie partiunt. Sunt em̃ q̃ ſquamis pro vnguibus/et coſtis crurium loco vtunt. et ſerpentia dici poſſunt. vt colubri. Et ſunt q̃ ore ſolidũ cõ

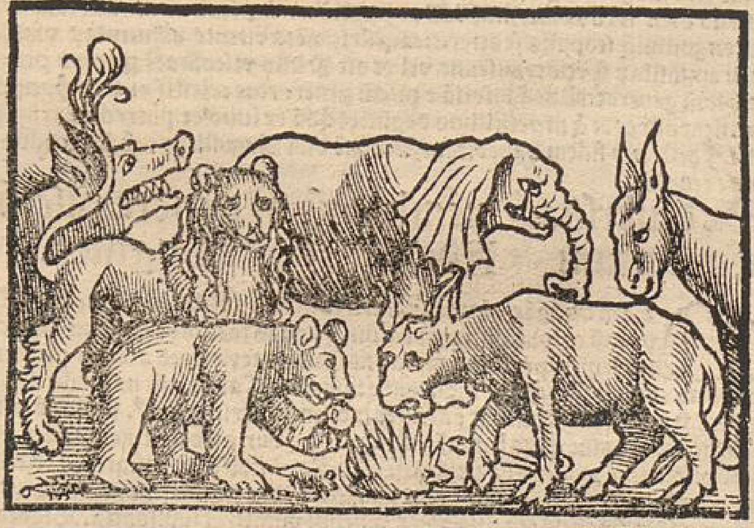

Trahentia prehendẽtes ſe trahũt: q̃ trahẽtia dici ſolẽt. vt vermes.

Reptilia Greſſibilia Et ſunt q̃ quis pedib⁹ moueant: magnã tñ corporis pte terre applicãt/et cõi noĩe reptilia appellantur: ſicut lacerte/ſtelliones/et plures vermiũ ſpẽs. Que vero pedib⁹ gradiunt duob⁹/pluribuſue ſp tñ equalib⁹: et reliq̃ corporis pte terre nõ innitunt: greſſibilia ſunt.

Gen. i. b. Et hec oĩa conditor rerum ab initio verbo ſuo in eſſe prodire iuſſit/dicens: Producat terra animã viuentẽ in genere ſuo: iumenta et reptilia et beſtias terre ſm ſpecies ſuas. Diſ. Quid creator ſignificare voluit tanta aĩalium diuerſitate. cũ multa ſint humano generi nõ modo inutilia/verũetiam nociua? Mag. Noli ponere os tuũ in celum: aut in altũ extollere cornu tuũ et loqui aduerſus deum iniquitatẽ. Sed pone ori tuo cuſtodiã: et oſtiũ circũſtantie labijs tuis. et prohibe linguã tuã a malo: et labia tua ne loquant dolũ.

Plato in Tymeo Non enim potuerũt a deo bono niſi bona fieri. et vt Plato in Ty. affirmat

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

et Aug. in Enchi. ca. 11. comprobat: Nature igit̄ omnes: qm̄ naturarū ꝓ̄ſus Nature om=
oīm ſumme ꝯditor bonꝰ eſt: bone ſunt. Et in de ciui. dei li. 11. nullam oīno na= nes bone
turā malam aſtruit: Sed a terrenis vſq; ad celeſtia inquit / et a viſibilibus Aug. de ci. li.
vſq; ad inuiſibilia ſunt alia bona alijs alia meliora: ad hoc inequalia vt eſ= 11. c. 22. et lib.
ſent omnia que artificis ſapiētia metienda ſunt. Faciunt eñ oīa ad decorē 83. q.
vniuerſi: queādmodū multe rerū ſpēs diuerſis coloribꝰ a pictore ī eodē parte Idē vbi. ſ.
te effigiate. Et ſicut in ſpecie viſibili hoīs / ſi vnū radatur ſuperciliū: ꝗ̄ ꝓpe= Ambroſiꝰ in
modū nihil corpori / et ꝗ̄ multum detrahit pulchritudini. Vñ et Ambroſi. in hexa. c. ix.
hexa. Singula eoꝝ que generant̄ e terris ſpecialem quandam rationē habēt:
que ꝑ virili portione cōplent vniuerſe plenitudinē creature. alia ergo eſui:
alia alio naſcunt̄ vſui. Nihil vacat: nihil inane germinat terra. Qđ tibi pu=
tas inutile / alijs vtile eſt: imo ipſi tibi frequēter alio eſt vſu vtile. Qđ eſcā
nō adiuuat / medicinā ſuggerit: et ſepe eadem q̄ tibi noxia ſunt / auibus aut fe
ris innoxiū miniſtrāt pabulum. Et rurſus. Laudant etiā dracones dñm: q2
natura eoꝝ et ſpecies cū videtur / non minimū vel decoris offendit / vel ineſſe
rationis oſtendit. Non igit̄ oportet res inſipienter vituperare (inq̄t Aug.) Aug. vbi. ſ.
ſed vtilitatē reꝝ diligenter inquirere: ⁊ vbi ingeniū noſtrū vel infirmitas de
ficit / ita credere occulta ſicut erant q̄dam q̄ vix potuimus inuenire: q2 et ipſa Idem ſuper
vtilitatis occultatio aut humilitatis exercitatio eſt / aut elatiōis attritio. Et Geñ. ad lite
q̄ noxia putas / hoī quadruplici ratione conueniūt. vt ait idē ſuper Geneſim. ram lib. iij.
Aut eñ penaliter ledūt: aut ſalubrit̄ exercēt: aut vtiliter ꝓbāt: aut ignorāter Hieronymus
docent. Vñ diuus Hiero. ſup pſal. 91. ſup illo. ꝗ̄ magnificata ſunt opera tua Noxia q̄dru=
dñe: Marcioni et Manicheo hereticis querentibus: Si deus oīa in vtilitatē pliciter ꝓſunt
hoīm fecit: quid culicē / cinicem ac pulicē neceſſe facere fuit? Reſpondet di=
cens: Ut oſtēderet̄ tibi fragilitas tua q̄ cognitionē tuam in celum ponis. Re=
ſpice morderis a culice / et cōtremuiſti: q̄d in celum erigeris q̄ a culice vulne=
raris? Sed longius euagantē calamum ad ꝓpoſitā methadum reuocemus.
Diſ. Operepreciū eſt: ne quā cepimus de rerum origine diſceptationē deſcen=
dente ſole truncatā relinquamus.

De multiplicatione aīaliū diuerſis modis ꝑ multa ſcti Auguſtini dicta. Ca. xxxvi. Diſ.

QUi et reptilia ⁊ greſſibilia ꝯdidit / ipſis ſpēꝝ ꝯſeruationē ꝑ ſemis Geñ. 1. d.
ꝓpagationē ꝯceſſit dicēs: Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete ter
ram. Eſt itaq; et talibus ſexuū differentia: q̄bus coeuntibus ex ſe=
mine in matrice femelle fetus format̄: Salamandra dempta: quā ſexus di=
uerſitatem inſciā aiunt. Lacertulos quoq; et cocodrylos / tortucā / et camelo
nem inter quadrupedia ouare nature inq̄ſitores aſſeuerāt. Diſ. Num ⁊ ex re Auguſtinus
ptibilibus q̄dam ſine ſeminis ꝓpagatione / ex putredinibus q̄buſdam exori Aīalium gñā
ri ꝯſpicimus? Mag. Etiā fili. Sunt eñ (vt ait diuus Aug. in de ci. dei li. 5. tio imꝑfecta
ca. vl. et de tri. li. 3. c. 8. et ſup Geñ. ad litterā li. 6. et. 5. et in. 3. de tri. c. 9.) q̄ de duplex.
q̄buſq; rebus ſine ꝯcubitu ita naſcunt̄ / vt poſtea concubant et generent: ſicut
muſce. Alia vero in q̄bus nihil ſit maris vel femine. ſicut apes: q̄ ſemina filio
rum inquit non coeundo ꝯcipiunt: ſed tanq̄ ſparſa per terras ore colligunt.
Oīa eñ que ſeq̄ntibꝰ erant euoluenda tꝑibꝰ: primitus deus ſimul creauit cū
faceret mundū. Sed quō? In ſemine inq̄t oīa ꝓducta ſunt primitus: nō mole
magnitudinis / ſed in potentia cauſali. et rurſus: Multi hoīes nouerūnt ex q̄

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

buſ herbis/aut carnibus/aut quarūcunqꝫ rez q̄buſlibet ſuccis et humoꝛib⁹:
vel ita poſitis/vel ita obꝛutis/vel ita ꝯtritis/vel ita cōmixtis que aīalia na-
ſci ſoleant. Et hoꝝ q̄ ex coꝛruptis aīaliū coꝛpoꝛibus naſcunt/in pꝛimoꝛdio
nō niſi materialiter:q̄ vero ex terra/aq̄s vel eis q̄ terra germināte oꝛta ſunt

Mgr ſenten. Mgr in ſen.li.2.di.15.tota creata nō negat. Diſ. Nunq̄d vero que per ſe-
minis ꝓpagationē et rerum putrefactionē naſcunt/eiuſdem ſpeciei cenſen-
da ſunt? Mag. Sunt vtiqꝫ. Nam que ex putredine oꝛiunt/poſtea concubūt.

Auerrois vt viſum eſt. Quod vero Auerrois Auicenne impingit:oīa nata per pꝛopa
gationē etiam naſci poſſe per putrefactionē:nō niſi in imperfectis accipiendū
eſt:hoīem equidem ex putredine naſci quis ſane mentis aſſeruit?

De modo pꝛopagationis animaliū et foꝛmatione coꝛpoꝛis humani:ac de natura ſeminis ſiue ſpermatis. Cap.xxxvij. Diſci.

Modum itaqꝫ/oꝛdinē ac tp̄s ꝯceptiōis/foꝛmatiōis ac ꝑtus diſcur
ras. Ma. Rē petis fili quā non tp̄s nobis ꝯceſſum/nō ingeniū
nec cōpendij huius bꝛeuitas admittit/de his autē vniuerſalioꝛa

Therentius in Eunucho intelliges/ſi ad humani coꝛpis ꝯſtitutionē ſtilo habenas laxabim⁹. Diſ. Si
itaqꝫ iuxta Comici vbū:nō pōt fieri qd̄ volo/velim ergo qd̄ fieri poſſit. Ma.

Hō ꝑfectiſſimum aīalium Hoī ꝑfectū cōpoſitiōis gradū q̄ eſt ſext⁹ attribuūt:cū ſit q̄dāmodo finis oīm
et animantiū ꝑfectiſſimū. hui⁹ coꝛpus ſatoꝛ mūdi in pꝛincipio de limo terre
foꝛmauit/ait ſcriptura:et eidē ſpiraculū vite inſufflans/ adiutoꝛiū ex coſta
vna fecit:et ipſis cōiunctis creata ſubiecit:et gignēdi virtutē cōi verbo indi-
dit/dicens:Creſcite ⁊c. ſ. ꝑ ſeminis ꝓpagationē. Nā maſculū et feminā crea

Geñ.1. uit eos:q̄ ſi tp̄e/modo/loco et oꝛdine naturali ꝯcubant:celoꝝ influxu ꝯcurren

2.phyſicoꝝ. te ſibi ſimile ꝓcreant. Homo enī inq̄t phūs et ſol generant hoīem. Di. Ne

Ariſto.1.de genera. oīm obſcuritas intelligendi ſemitā pꝛecludat:ſeminis rationē afferas. Ma.
Semen qd̄ et ſperma dicunt/eſt pars vtilis vltimi alimenti poſt tertiā dige-

Semen ſtionem deciſa:et pꝛo ꝯſeruanda ſpecie in vaſis ſeminalibus (que ſunt teſtes)
conſeruata. Hoc nonnulli ab epate:alij a cerebꝛo:alij vero ab omnibus mem-

Unde ſemen bꝛis deriuari contendunt. Quoꝝ ſententie contrarie nō ſunt:ſi ſemen ab epa-
te pꝛincipaliter/a cerebꝛo pꝛo parte maioꝛe/et ab oībus mēbꝛis oꝛiginaliter
deſcendere intelligimus. Manifeſtum tū in ſuperflua eius emiſſione coꝛpus
totū debilitari/ac tandem emoꝛi;qd̄ heu multis euenit:q̄ facti ſunt ſicut equ⁹
et mulus quibus nō eſt intellectus. Cum enī ſit ex ſubſtantia alimēti vltimi
vtilis et vitali ꝑfuſa ſpū:in eius inoꝛdinata deiectione alimentū membꝛis et
vita coꝛpoꝛi ſubtrahit. Multum itaqꝫ coeuntes citius deficiūt et moꝛiuntur.

Galienus vt patet in paſſeribus. Eunuchi vero teſte Galieno diutius viuere ꝑhit. Sed
de hac re poſt hec ſi placuerit/medicoꝛū libꝛos diligentius perſpicias. Nūc
quod cepimus ſub bꝛeuitate percurramus.

De foꝛmatione coꝛpoꝛis humani in vtero materno. Cap. XXXVIII. Magi.

Foꝛmatio coꝛpoꝛis hūani. Seminibus itaqꝫ viri et mulieris deciſis/et in matricem femelle re-
ceptis/vniunt vnitiua virtute:et actione qualitatū alteratur. et vt
phyſici dicunt:diuus q̄qꝫ Aug.lib.83.q.q.56.teſtatur: in pꝛimis ſex

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

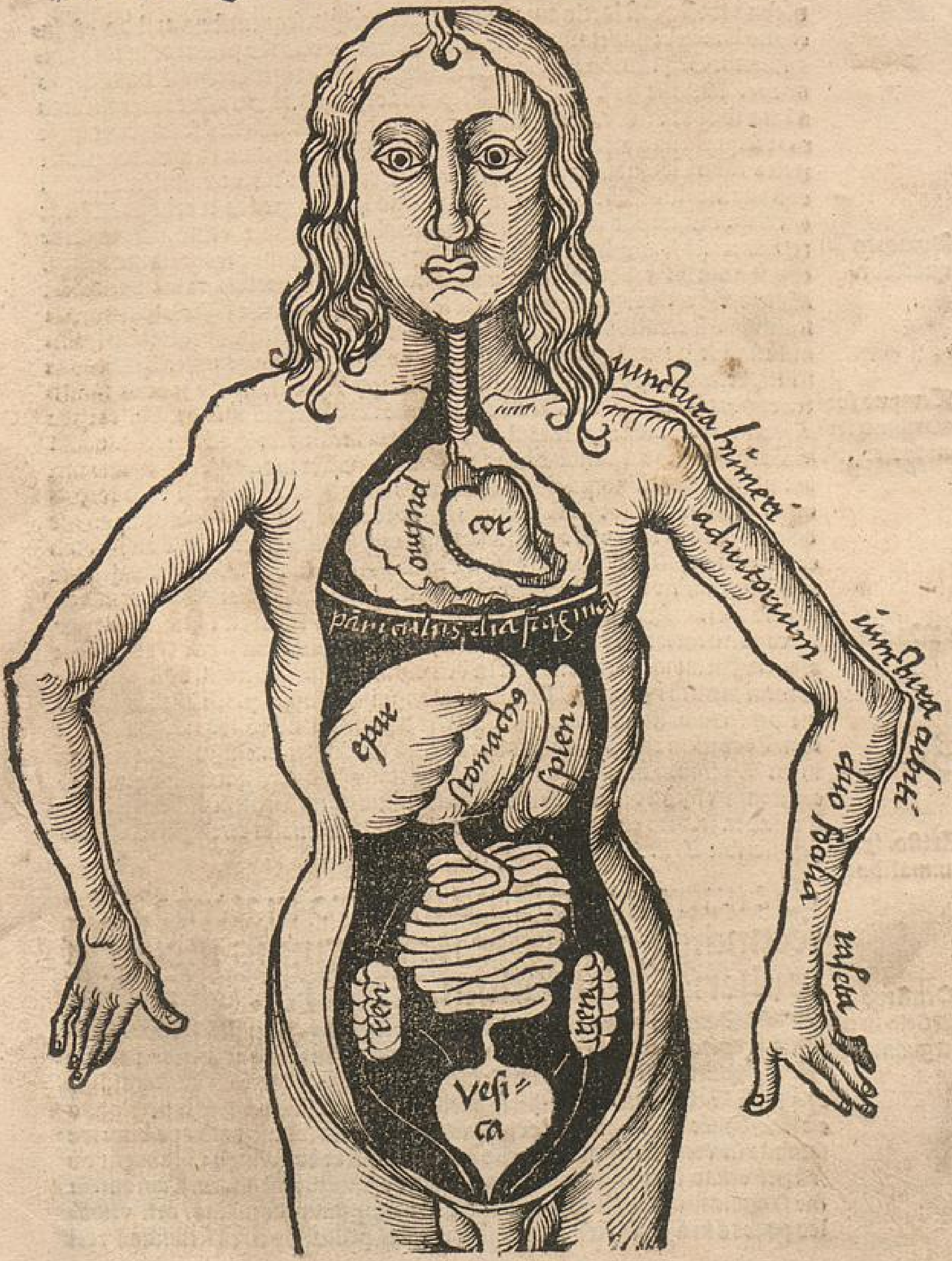
pulmo
cor
paniculus diafragma
epar
stomachus
splen
ren
ren
vesica
iunctura humeri
adiutorium
iunctura cubiti
duo focilia
rasceta

diebus totū quaſi lactis aut ſpume formā accipit. ſequentibus tribus eſt in-
ceptio lineaꝝ et punctorū veſicularū. poſt hec diebus ſex penetrat in toto ſan-
guinitas. Sequentibus duodecim ſolidat̃ in carnem/ et extendit̃ humiditas
nuche. Deinde poſt dies nouem ſeparat̃ caput ab humeris/ et extremitates
a lateribus et ventre. et vſq̧ ad ꝑfecta membroꝝ lineamenta formãt: vt quat
tuor ſequentibus diebus ſingula diſcerni poſſint. Primum tñ membra princi
palia formant̃: que ſunt cor/ epar/ cerebrū. et ſeruientia. vt vmbilicus: ſtoma
chus: teſticuli: dehinc his ꝓpinqua. vltimo manus/ pedes et reliqua. Cõſtat
eñ humanū corpus multis diuerſiſq̧ membris: videlicet venis/ neruis/ arte

Humores quattuor.

rijs/ lacertis/ muſculis/ oſſibus cartilaginibus/ adipibus/ carne: cute inſup.
et quattuor humoribus: que ſunt ſanguis/ phlegma/ cholera/ et melancholia.
Ex his aūt cetera: que ſunt cor/ epar: cū alijs in humana effigie ꝯſpectis/ con
ſtant: quarū creationes per virtutes quas q̄dam digeſtiuā/ formatiuā/ aſſi-
milatiuā et ꝯcauatiuā noĩant. ſpecialius diſtinguere epitomatis breuitas fa
ſtidit. Veruntñ hoc ſilentio tranſire nõ licet: ꝙ organiſationis motus ſimili-

Tempus formationis fet⁹ motus et pt⁹.

ter et partus tp̄a variant̃/ ſi eſt calor fortior et cõplexio melior. Vñ corpus
viri citius format̃ corpore mulieris. Sed rurſus in vtroq̧ eſt diuerſitas. Nã
maſculi corpus ad minimũ in. 35. diebus format̃. et in tali motus vitalis inci
pit die ſeptuageſimo: partus vero in menſe ſeptimo explet̃. Si vero corpus
quadrageſima die formatū ſit: motus eſt die octuageſimo: et partus in menſe
octauo. et illi frequentius moriunt̃. Q; ſi corpus in. 45. compleat̃ die/ motus
erit die nonageſimo: et partus menſe nono. Corpus autẽ femelle nunq̄ ante
quadrageſimū diem/ ſed cõmuniter quadrageſimoquinto complet̃: et in tali
motus die nonageſimo/ et partus menſe nono ſequit̃: qui eſt cõmunior et par

2. Macha. 2.

tus conuenientior. Vñ in. 2. Macha. c. 7. legimus: matrem ſeptẽ fratrum vni
dixiſſe: Fili mi miſerere mei q̄ te in vtero. 9. menſibus portaui. ſic ſapiẽs ait:
Decem menſiū tp̄e coagulatus ſum in ſanguine. Sap. c. 7. Si aūt corpus. 50
die perfectum ſit: motus in centeſima/ et partus menſe. 10. ſequit̃. Natum tñ
femelle corpus citius q̄ maſculi crementū perfectum attingit. Patet itaq̧

Macrobius

iuxta Macrobiū doctrina de ſomno Scipionis: quõ dies qui ſunt ab hora cõ
ceptionis vſq̧ ad diem motus triplicati/ natiuitatis menſem indicant: men-
ſi cuilibet. 30. dies tribuendo. Habent eñ omnia animalia certū partendi te
pus/ ſcribit Ariſto. homine dempto.

Ariſto. ix. de animalibus:

De nutrimento fetus in vtero materno. De ſecundina et venoſitate ſanguinis menſtrui mulieris. Capitulum. XXXIX.

Diſci.

Menſtruorū partitio in impregnante.

Fetus in vtero vnde crementū ſumit? Ma. In muliere grauida cõ-
ceptu/ menſtrua ꝯſueta fluere deſinunt: et in tres partiuntur partes:
quarū vna ad mamillas tranſit: in quibus in lacteam ſubſtantiã de
coquitur. Secūda in epate matris perfecte digerit̃. Tertia que ſuperfluitas
eſt ſtat/ donec hora veniat vt expellatur. De prima infans natus paſcitur: de
ſecunda in vtero fetus a die motus cibari incipit et auget̃: non tñ eam per os
ſed per venas q̄ in vmbilico q̄bus et matri cõiunctus eſt/ ſumit. Cum autem
hic ſanguis menſtrualis optime ſit digeſtus: ſupfluitates nullas/ niſi vrina-
les paucas in alendo fetū relinquit: que inter pelliculas circa ſecundinã rect

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

pluntur: ꝛ in natiuitate ſimul expelluntˀ. Diſci. Secūdinā quid dicis? Ma- Secundine
giſter. Folliculū in quo fetus continetˀ: ꝛ ſequēdo cū eo naſcitˀ: vnde ꝛ nomen
ſortitur: hic per cotilidones matrici alligatˀ. Eſt ꝛ alius pāniculus cui nomē Biles
biles: qui dimidiā partē fetus circūdans/ recipit aquoſitatē vrinalem ex ve-
na vmblicali. Eſt ꝛ tertius panniculus/ quē abgas nominātː q̄ totū fetum cir Abgas.
cūdat. Neceſſarius eſt autem hic folliculus preter alia: vt fetū a nociuis cu-
ſtodiat: maxime vero a ſanguine menſtruo indigeſto: qui ſi nudū fetum attin
geret/ ſtatim necaret: cum ꝛ mulieres mēſtruoſe ſolo viſu ſpeculū nouū macu
la rubea depingātː ꝛ tenerū infantē inficere poſſint. Unde ꝛ nōnunq̄ guttule
quedā ex eo infantē contingentes/ maculas rubeas in ipſo cauſant: quas nec Uiri mēſtrua
etiam per cutis excoriatonē deleri contingit. Hic ſanguis in viris ꝓpter ca nō habent
lorē fortiorē ſupflua digerentē nō eſt: etſi q̄d reſiduū eſt in pilos tranſit.

De Gemellis: monſtris et abortiuis feti- bus Capitulum XL Diſcipulus

Hec clarius que volui tradidiſti. Sed reſtat vt cauſas diuerſitatis
ſexuū/ gemellorū/ monſtrorū ꝛ abortiuorū edoceas. Magi. Audi-
ſti ſeminū conceptionē eſſe in matrice. hec autē (vt aiunt) ſeptē diui Matricis
ſa eſt interſticiis: quorū tria ad dexteram/ tria ad ſiniſtram/ ꝛ vnū in medio diuiſio.
collocatˀ: dextera aūt ſiniſtris calidiora ſunt: ſimilr ꝛ ſemen teſticuli dextri/ ſe
men teſticuli ſiniſtri in calore ſuperat. Si itaq̄ ſemen teſticuli dextri in vnam

ex cellulis dextre partis ceciderit/ mas: ſi aūt ſemen teſticuli ſiniſtri in vnam Mas
de cellulis ſiniſtre partis recipiatˀ/ femella generatˀ. Si vo ſemen teſticuli de Femella
tri in partē ſiniſtrā ceciderit/ virago concipitˀ: ꝛ cum ſemen teſticuli ſiniſtri in Uirago
partem dexteram transfertur: vir effeminatus naſcetur. In mediū vo interſti Effeminatus
cium cum ſemen recipitur: fetus ex vtroq̄ genere ꝑmixtus naſcetur: quē her- Hermaphro-
maphroditū dicimus. Si aūt ſemen ſit multum/ ꝛ in duas cellulas diuiditur/ ditus.

D

Gemelli gemelli naſcunẗ: qui tamen quandoqꝫ ſed raro/duplici coitu concipiũtur. Si-
militer ſi ſemen plus debito aut deficiat/aut abũdat: aut indebito ordine con
cipiatur: aut diuerſi ſpecies cõmiſceantur: vel etiam ſi coitus ſuper coitum fe-
Monſtrum cundũ iteratur/fetus monſtruoſus naſcetur. Fetus autem nõnunꝙ ex inordi-
nato motu/ſaltu/cibo/potu/vehementi terrore matris: alijs quoqꝫ pluribus
Abortiuus cauſis ante aut poſt completã organiſationẽ interficitur: qui eiectus a matre
leproſi. aborſus ſiue abortiuus dicitur: Leproſi vero ⁊ elephantici (vt ait Hierony-
Hierony. ſup mus ſuper Ezechielem) tunc naſcuntur: cum vir cum muliere tempore men-
Ezechielem ſtruorum cõmiſceẗ. Cauſas alias ſi que ſunt nõ excludit. Diſci. Eſt ⁊ aliud
cuius cauſam pandas queſo: vnde ſcꝫ infans nõnunꝙ plus vni parentũ ꝙ al-
teri/interdũ vo nulli aſſimilaẗ in effigie? Magiſter. Huiꝰ rei cauſam nõ ean-
dem aſſerũt. Sed ſi rem perpenſius conſiderabimus: aſſimilationis cauſas/
virtutem generãtis calorem/fortitudinẽ/⁊ imaginationẽ inueniemus. Qua-
Geñ. 30. rum vltima/patriarcha Jacob in diſcolorãdis ouibus nõ improuide ꝑ varie-
Auguſtinus tatem virgarũ vſus eſt. Inheſerat eñ (vt ait Auguſtinus) anime illorũ diſco
lor phantaſia ex contuitu variarum virgarum per oculos impreſſa: que non
potuit niſi corpus qđ ſic affecto ſpiritu animabiẗ/ ex compaſſione cõmixtio-
nis afficere/vnde teneris fetuum primordijs coloretenus aſpergeretur. Sic
reperte ſunt mulieres que ethiopes nigerrimos parerent/cum vterqꝫ parẽs
candidior eſſet: quia tales imagines in cubilibus depictas coitus hora contẽ-
plabanẗ. Quod autem de virtute generantis/calore/⁊ fortitudine ſeminũ di-
ctum eſt: non modo de matre/ſed etiam de patre intelligi debet. Mulier equi-
dem non modo paſſiue (vt quibuſdam viſum eſt) verũetiam actiue ad prolis
Ariſtoteles generationẽ cõcurrit: teſte Ariſto. libro de animalibus. Attamen ſemen viri
actiuitatis maioris reperiẗ: in eo nãqꝫ igneitas ⁊ aeritas in ſemine vero mu-
lieris aqueitas ⁊ terreſtreitas vincũt. Unde ſperma viri ſe habet ad ſperma
mulieris vt coagulum ad lac. ob id dictum eſt: Sperma viri qualitati/⁊ ſper-
ma mulieris quãtitati infantis congruit. Hec autem miſſa facientes: in par-
tu huic libro finem imponamus.

De Partu infantis. Ca. XLI Magi.

Quam itaqꝫ infans tẽpus ſuũ in vtero materno expleuerit numero ſu-
pradicto: natura inſtigante fortitudine ſua neruos quibꝰ matri alli-
gatus eſt embrio rumpit: via qua conceptus eſt ſuper caput/ mani-
bus ſuper coxas extenſis/mundum erumnoſum ingreditur. Interdum vero
non ſine periculo in latus/aut pedibus aliqui naſcuntur: ⁊ tales niſi ſagax
obſtetrix vertit communiter periclitantur. Diſcipulus. Qua de re infans
mox natus doloris ⁊ fletus vocem emitrit? Magiſter. Quia frigus incon-
ſuetum ſentit: ⁊ crudas tenerrime carni admouere manus abhorret: quemad
modum caro ſauciata. vnde in aqua calida poſitus compeſcitur. Aut quia
quid malorum ingreſſus ſit prophetat quodãmodo. vnde ⁊ marem A/ſemel
lam vero E/vagire dicunt: quaſi protoplaſtos noſtros Adam et Euam in-
Zoroaſtes ſo culpantes: qui et ſibi ⁊ nobis iuſticiam originalem amittẽtes has miſerias
lꝰ natus riſit. meruere. Solus autem Zoroaſtes (vt refert Auguſtinus) natus riſit: nec
Aug. de ci. dei ei bonum monſtruoſus riſus ille portendit. Nam magicarum artium per-
li. 21. ca. 14. hibetur fuiſſe inuentor: que quidem illi nec ad preſentis vitam vanam ſe-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Senectus
gravitas
iuventus
adoleſcentia
pueritia
infantia

licitatē contra ſuos inimicos prodeſſe potuerunt. A Nino quippe rege Aſſy
riorū cū eſſet ipſe Bactrianorū rex/bello ſuperatus eſt. Hactenus de origine
rerum naturaliū/ ⁊ modo naſcendi hominū in hanc vallem lachrymarum.

De ſex etatibus quibus tota vita hominis metitur. Capi. XLII Magiſter.

Quid autem poſt hec circa naturā hominis agatur/patientie exem
Job. 14. b plar Job clara voce deprompſit in hec verba: Homo natus de mu
liere breui viuens tēpore/repletur multis miſerijs: qui quaſi flos
egreditur ⁊ conterit: ⁊ fugit velut vmbra: ⁊ nunꝙ̄ in eodem ſtatu permanet.
Etates hominis ſex. Variatur equidē per ſex etatis gradus. qui vt ſcribit Iſidorus in etymolo
giis: ſunt infantia ab ortu infantis vſq; in ſempiternū. Hinc puericia vſq; in
Iſidorus etymolo. li. II. annum quartūdecimū. Ab hinc adoleſcētia generationi apta vſq; ad annū
viceſimūoctauū. Ab eo iuuentus omniū etatum firmiſſima vſq; in annū quin
quageſimū. Grauitas que eſt declinatio a iuuentute in ſenectutē anno ſeptua
geſimoſecūdo finitur: poſt has quantūcūq; vite eſt ſenectuti deputat. Hinc et
Pſ. 88. regius propheta: Dies annorū noſtrorū ſeptuaginta annis. Si autē in poten
tatibus octoginta anni: amplius eorū labor ⁊ dolor. Hec de hominis ortu ſci
re perutile/ ignorare vero turpe: quis eſt: qui ignoret? Ceterum ſi quid aliud
Ambroſius te moneat/alio volumine cōmodius pertractabimus. Nunc iuxta illud Am
broſianū/artus ſolutos nocturna quies laboris reddat vſui menteſq; feſſas
alleuiet. Uale. Diſcipulus. Et tu ſemper bene valeas.

Finis libri Noni.

Liber X De Anima ⁊ potentijs eiuſdē. Tractatus I De potētijs anīe vegetatiue. De Opinionibus philoſophorū circa naturam anime. Capitulū I Diſcipulus

Salue preceptor colendiſſime. Magiſter. Et tu ſemp ſaluus ſis
fili. Unde eſt ꝙ preter ſolitū ante ſolis ortum greſſu celeri adue
nis? Sane ne omnia que heſterno veſperi de humani corporis
generatione diſſeruimus intelligis? Diſcipulus. Sane omnia
vt videre videor. Unū eſt aūt me iudice ſcitu digniſſimū: de cuius
natura plurima coniectans/totam pene noctem inſomnem duxi: formidans
vehementius/ne fortaſſe id ſilentio tranſire decreueris. Eſt autem (ne longio
ribus ambagibus vtar) qđ viuentibus vitam ⁊ motum preſtat. Magi. Nō
Aug. li. 10. de trini. ca. 10. ab re hoc ſcitu digniſſimū indicas: de quo ferme totius mundi ſapientes re
troactis ſeculis dubij/diuerſa poſteris reliquere opinionis ſue monumenta:
Idem vbi ſupra ca. 7. non quia tale aliquid eſſe dubitarent. Quandoquidē (vt ait diuus Auguſti
nus libro decimo de trinitate) etiam ſi quis dubitat/viuit: ſi dubitat/vnde du
Opiniones de aīa in genere quid ſit. bitet meminit: ſi dubitat/dubitare ſe intelligit. Sed que eius natura ſubſtan
tiaue ſit in dubium verſum eſt. Unde quidam (inquit Auguſtinus) id corpis
animam exiſtimabant/quod amplius valeret in corpore. vt Empedocles et